

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

**СЕКСИЗМИ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАДИСКУРСУ США:
ПРАГМАТИКА ТА ПЕРЕКЛАД**

Виконала: студентка групи ГФз-319 м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Сизоненко Анастасія Олександрівна

Керівник к.ф.н., доц. Е. О. Куш

Рецензент к.ф.н., доц. Н. В. Лазебна

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет _____ ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра _____ теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти _____ магістр
Спеціальність _____ 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) _____ 035.041 «Філологія (германські мови та літератури
(переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Сизоненко Анастасії Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Сексизми англомовного медіадискурсу США: прагматика та переклад

керівник проекту (роботи) Кушч Еліна Олексіївна, к. ф. н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «6» листопада 2020 року № 317

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____ 21 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Д. Арутюнова, В. Г. Борботько, А. В. Васина, Т. Г. Доброслонская, А. В. Кирилина, М. Хеллінгер; K. Hooks, A. Montell, D. Spender, D. Tannen, X. Xu.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): поняття «гендер» та гендерні дослідження; поняття «сексизм» та його вияви; політична коректність; парадигма та методологія дослідження; прагматична зумовленість перекладу сексизмів; особливості та способи перекладу сексизмів.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Куш Е. О., к. філол. н., доцент		
II	Куш Е. О., к. філол. н., доцент		
III	Куш Е. О., ст. викладач		
IV	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	Виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	Виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	Виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1 - 3 розділів	жовтень 2020	Виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	Виконано
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2020	Виконано
7.	Підготовка розділу 3	листопад 2020	Виконано
8.	Підготовка розділу 4	листопад 2020	Виконано
9.	Написання вступу і загальних висновків роботи	грудень 2020	Виконано
10.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	Виконано
11.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	Виконано
12.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	Виконано
13.	Захист дипломної роботи	24 грудня 2020	Виконано

Студентка групи ГФз-319м _____ Сизоненко А. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____ Куш Е. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Завдання на роботу	
Реферат	
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЕКСИЗМІВ	
У ЛІНГВІСТИЦІ.....	9
1.1. Поняття «гендер» та гендерні дослідження.....	9
1.2. Поняття «сексизм» та його вияви.....	17
1.3. Сексизми та політична коректність.....	23
1.4. Парадигма та методологія дослідження.....	29
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД	
СЕКСИЗМІВ.....	32
2.1. Англомовний медіадискурс США як контекст застосування	
сексистських одиниць.....	32
2.2. Прагматична зумовленість перекладу сексизмів.....	40
2.3. Особливості та способи перекладу сексизмів.....	50
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ	
СИТУАЦІЯХ.....	54
3.1. Аналіз потенційних небезпек.....	54
3.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	56
3.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці.....	58
3.4. Заходи з пожежної безпеки.....	66
3.5. Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях.....	67
ВИСНОВКИ.....	71
SUMMARY.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84
Додаток А. Фахова стаття «Загальна характеристика та жанрова	
варіативність англомовного публіцистичного дискурсу».....	84
Додаток Б. Тези «Поняття «дискурс» vs. «текст»	
у сучасній лінгвістиці.....	92

РЕФЕРАТ

ДР: 97 с., 87 джерела.

Об'єкт дослідження – сексистські одиниці англо-американського медіадискурсу.

Мета роботи – встановлення прагматичних аспектів вживання, а також особливостей і способів перекладу сексистських одиниць англо-американського медіадискурсу.

Методи дослідження – прагматичного, контекстуального, семантичного, перекладацького аналізу.

У першому розділі відбувається визначення теоретичних засад вивчення сексизмів у лінгвістиці. У другому розділі здійснюється аналіз прагматичних аспектів використання, а також особливості та способи перекладу сексистських одиниць в англо-американському медіадискурсі. Третій розділ присвячено питанням охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях. У висновках викладено основні теоретичні та практичні результати запропонованої роботи, визначено перспективи подальших наукових досліджень.

АНГЛІЙСЬКА МОВА, ГЕНДЕРНА ЛІНГВІСТИКА, МЕДІАДИСКУРС, ПРАГМАТИКА, СЕКСИЗМ, СПОСІБ ПЕРЕКЛАДУ.

ВСТУП

Попри наявність великої кількості наукових праць, присвячених проблемам медійного дискурсу [13; 17–120], а також гендерних досліджень різних мов [11; 15; 28; 31], ще й дотепер у лінгвістиці не існує ґрунтовних досліджень сексизмів, які знаходять свій вияв і в інституційних типах дискурсу, в яких вибір та використання мовних одиниць повинні регламентуватися прескриптивно.

Актуальність дослідження визначається інтересом лінгвістів до інституційної сфери спілкування різних мов, недостатнім вивченням вияву сексизмів у ній, відсутністю досліджень сексистських одиниць англо-американського медіадискурсу та способів їх перекладу українською мовою.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 317 від 06.11.2020.

Мета роботи полягає у встановленні прагматичних аспектів вживання та особливостей і способів перекладу сексистських одиниць англо-американського медіадискурсу.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- надати характеристику поняттям «ґендер», «сексизм»;
- визначити роль політичної коректності в боротьбі з сексизмами;
- схарактеризувати англо-американський медіадискурс як контекст використання сексистських одиниць;
- з'ясувати прагматичну зумовленість, особливості та способи перекладу сексизмів у вказаному типі дискурсу.

Об'єктом дослідження виступають сексистські одиниці англо-американського медіадискурсу.

Предметом дослідження є прагматичні аспекти вживання, а також особливості і способи перекладу сексистських одиниць англо-американського медіадискурсу.

Матеріалом дослідження шістсот сексизмів англо-американського медіадискурсу, вибраних із текстів газет та журналів 2015–2020 рр. Загальних обсяг текстів аналізованих статей становить 18 друкованих аркушів.

Наступні **методи дослідження** сприяли реалізації його мети:

аналізу та опису – для з'ясування сутності понять «гендер», «сексизм», «політична коректність», «англомовний медіадискурс США», визначення ролі політичної коректності в боротьбі з сексизмами та характеристики вказаного типу дискурсу як контексту вживання сексистських одиниць;

прагматичного, контекстуального, семантичного та перекладацького аналізу – для встановлення прагматичних аспектів вживання, а також особливостей і способів перекладу сексистських одиниць у вказаному дискурсі.

Наукова новизна результатів роботи визначається тим, що в ній вперше аналізуються мовні сексизми в інституційному типі дискурсу та вперше визначаються прагматичні аспекти їх використання в ньому, вперше також визначають особливості та способи їх перекладу українською мовою.

Теоретичне значення наукової праці полягає в тому, що вона є внеском у гендерну лінгвістику, критичний дискурс-аналіз, прагмалінгвістику. Робота сприяє також розв'язанню проблеми перекладу сексизмів засобами флективної мови.

Практична цінність роботи виявляється в можливості застосування її результатів у нормативному курсі із теорії та практики перекладу

англійської мови, а також у спецкурсах із медійної лінгвістики, теорії дискурсу, лінгвістичній гендерології.

Апробація роботи здійснювалася на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки», проведеної 13–17 квітня 2020 р. у національному університеті «Запорізька політехніка». За результатами апробації надруковано одну фахову наукову статтю [41] та тези [42].

Структура роботи визначається її метою та завданнями. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку літератури із 87 найменувань. Загальний обсяг дипломної роботи складає 97 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЕКСИЗМІВ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Поняття «гендер» та гендерні дослідження

Гендерна проблематика з кожним роком охоплює все ширше коло досліджень у різних наукових галузях. Предметом їх вивчення виступають різні феномени гендерного порядку: гендерні відмінності, відносини, норми; гендерні ролі, стереотипи, установки, експектації, цінності; гендерна культура і гендерний дискурс; гендерна ідентичність і гендерна суб'єктність; гендерна соціалізація та ідентифікація. Завдяки високій інтенсивності згаданих досліджень нині суттєво доповнено теоретичний апарат гендерних студій, актуалізованих комплексом міждисциплінарних досліджень (соціології, психології, економіки, політології, педагогіки та інших наук), присвячених феномену статі в її соціальних вимірах. Центральними категоріями є гендер та опозиція маскулінність і фемінність, крізь призму якої досліджуються різні аспекти соціальних відносин – класові, расові, національні, політичні, рольові та ін.

У феміністичних та гендерних дослідженнях соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, а також психо-біологічні особливості, на які впливає біологічна стать, цілісна психічна репрезентація статі, сповнена динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим поняттям жіночого та чоловічого, здобута індивідом у результаті набуття індивідуального гендерного досвіду. Тобто гендер — це соціальний конструкт, який визначає *соціальну* стать людини.

Гендер конструється соціально та зумовлений культурою суспільства в конкретний історичний період, тобто гендерні відмінності не закладені

природою, а формуються у процесі гендерної соціалізації – навчання ролям чоловіків і жінок, яке тягнеться від перших днів народження до статевозрілого віку, і меншою мірою – пізніше. На це впливають сімейне виховання, школа, взаємодія з іншими дітьми та ігрова активність. Розуміння відмінностей між статями формується починаючи приблизно з двохрічного віку.

При збігу біологічних статево-рольових стереотипів із гендером статево-рольова поведінка може бути схарактеризована як нормативна; за відсутності такого збігу є підстави вести мову про гендерні інверсії. На думку гендерних і феміністичних дослідників, на відміну від біологічної статі, гендер виступає набором соціально рольових самоідентифікацій (самовизначень), які можуть збігатися з суто біологічними особливостями або суперечити їм. Українські джерела підкреслюють, що на відміну від статі, гендер стосується не суто фізіологічних властивостей, за якими різняться чоловіки та жінки, а соціально сформованих рис, притаманних «жіночості» (femininity) та «мужності» (masculinity).

До 1960-х рр. психічні або поведінкові властивості, котрі ймовірно відрізняють чоловіків від жінок, називали статевими властивостями або відмінностями. У сучасному розумінні термін «гендер» був уведений у науковий обіг американським психоаналітиком Робертом Столлером (Robert Stoller) наприкінці 60-х років XX століття він запропонував використовувати для позначення соціальних і культурних аспектів статі поняття «гендер» (англійською gender – рід), яке до того використовувалося тільки у біологічному та фізичному значенні для позначення роду, а після запропонованого відділилося до значення соціального та культурного. Поняття увійшло до судового ужитку завдяки відомій судді Верховного Суду США Рут Гінзбург. За порадою свого секретаря вона почала використовувати «гендер» замість слова sex (тобто «біологічна стать»), щоб це не збивало з пантелику учасників судового процесу.

Проте саме поняття гендеру з часів його введення до наукових досліджень і донині залишається дещо розмитим, має низку спірних тлумачень та потребує уточнення змісту. На сьогоднішній день у науковій літературі склалося чотири основні теоретико-методологічні підходи до тлумачення гендеру, у межах яких він розглядається:

- гендер як соціальний феномен, тобто як дійсність міжстатевих стосунків, виражена у міжособистісних, соціально-економічних, правових, політичних відносинах [55, с. 12–13];

- гендер як культурний феномен, тобто як уявне, символічне, фантазматичне уявлення про дійсність міжстатевих стосунків, висловлене у дискурсах літературного, зображального, кінематографічного мистецтва, ЗМІ і реклами, імперативах гендерної ідеології [28, с. 7];

- гендер як когнітивний феномен, тобто як те, що мислиться про чоловіків та жінок, і те, відносно чого мислиться про себе як про чоловіка чи про жінку [47, с. 12];

- гендер як особистісний дискурс, тобто як засіб означення статі, її висловлення, вираження, поведінкового здійснення [11].

Тлумачення гендеру як соціального феномена в узагальненому вигляді спирається на такі його ознаки:

- об'єктивність – гендер виражає певний реальний суспільний порядок функціонування статі;

- відносність – гендер є актуальним для конкретного суспільства у конкретну історичну добу;

- інституціональність – гендер є створеним і підтримуваним основними інститутами суспільства;

- нормативність – гендер підтримує бажану модель рольової взаємодії чоловіків і жінок [55, с. 27].

Поза сумнівом, явище гендеру немає сенсу поза конкретними соціальними відношеннями, в яких воно проявляється. Однак це не означає,

що воно дорівнює цим відношенням. Як культурний феномен гендер тлумачать в термінах гендерної ідеології як системи конотацій статі, гендерного дискурсу, маскулінності і фемінінності як міфічної чоловічності і міфічної жіночності, гендерних стереотипів і приписів, гендерного виробництва [64, с. 7]. В такому випадку гендер слугує метафорою статі, її ментальною репрезентацією, його розуміють як «соціокультурний механізм, який виробляє та засновує біологічну стать як «додискурсивну», яка передує культурі і тому не викликає сумніву у своїй щирості» [15, с. 12].

Розуміння гендеру як когнітивного феномену на противагу соціальному і культурному ґрунтується на уявленні про те, що гендер виражає не суспільний порядок, а способи мислення про стать, концепти статі, гендерні цінності та уявлення, здобуті індивідом у ході набуття гендерного досвіду [47, с. 9]. Прихильники такого підходу надають великого значення усвідомленню особистістю чоловічого і жіночого, врешті – чоловічого і жіночого, а також їх прийняттю [14; 47].

В межах уявлень про гендер як особистісний дискурс його визначають як «діяльність зі створення неприродних, небіологічних відмінностей між чоловіками і жінками, використовуваних задля підсилення «сутнісної» жіночності та чоловічності» [64, с. 12]. У такому випадку гендер створюється індивідом, що є представником певної статі, як модель соціально схваленої поведінки задля організації прояву своєї жіночої або чоловічої сутності.

Так, наприклад, аналізуючи мовну репрезентацію гендеру у сучасній українській пресі, Ю. П. Маслова припускає, що до означення статі індивіда спонукають не самі лише внутрішні інтенції, а і навіюване уявлення про те, що «гендер — це те, що індивід робить/представляє, а не те, що він/вона мають» [32, с. 127]. Критичний аналіз даного підходу до розуміння гендеру схиляє нас до висновку про ймовірність підміни його смислу поняттями «гендерного здійснення» як процесу і результату індивідуального творчого прояву себе як чоловіка чи жінки або ж – «гендерних практик» [32, с. 128] як

конкретних проявів гендеру у житті та діяльності.

Гендер вважається також фактом індивідуального, а не суспільного, проявом суб'єктивного, а не об'єктивного буття, конструктом динамічним, а не статичним [11, с. 6]. Індивід пізнає та по-своєму переживає, інтерпретує усе те «чоловіче» та «жіноче», з яким він контактує в собі та в іншому. Незважаючи на відоме обмеження мовною картиною світу, культурою, тиском гендерних стереотипів експектацій, які створюють умови для засвоєння певного типажу гендеру, властивого конкретному суспільству, кожна особистість здобуває неповторний, унікальний досвід статі. Відповідно, як влучно зазначає В. М. Менжулін, у той час, коли існує лише дві статі, «гендерів стільки, скільки людей взагалі» [33, с. 61]. І, відповідно, оскільки «сенси гендеру кожної особистості є індивідуальним утворенням, тож існує багато маскулінностей і фемінінностей» [9, с. 17].

Гендер є представленим через три взаємопов'язані виміри:

- «глибинне: реальне, тілесне, несвідоме, чуттєве, статеве, сексуальне, хтивне;
- когнітивне: пізнавання, доступне свідомості, стереотипне, образне, уявлюване, уявне;
- поведінкове: активне, дійове, рольове, діяльнісне» [64, с. 32].

Гендер безпосередньо пов'язаний із категорією статі. Гендер є «двостатевим»: він містить багатоаспектні концепти і жіночого, і чоловічого, оскільки останні існують у реальності лише завдяки взаємоозначенню. Увесь індивідуальний досвід індивіда свідомо або несвідомо у тій чи іншій мірі розщеплюється ним на «жіноче» та «чоловіче», що дозволяє йому структурувати межі свого Я, заповнюючи змістом простір того, «чим Я не є», та встановлює внутрішні гендерні межі, які дозволяють йому сприймати дійсність гендереною шляхом проекції. Поняття «гендер» і «стать» не є тотожними, оскільки гендер не обов'язково збігається з біологічною статтю, зі статтю виховання або з паспортною статтю, тому в гендерних

дослідженнях використовується розуміння гендеру у широкому сенсі.

На біологічні відмінності чоловіків та жінок накладаються соціальні чинники, і залежно від того, якою мірою тлумачиться роль біологічних та соціальних чинників у розділенні гендеру, сформульовано два основних підходи:

- статеворольовий підхід зводить гендер до одного з його соціально-психологічних проявів — гендерних стереотипів (схем сприйняття), таке тлумачення відповідає історично вихідному розумінню гендеру як соціальної надбудови над біологічною статтю;

- соціально-конструктивістський підхід розглядає відносини між чоловіком та жінкою перш за все як соціокультурно сконструйовані, акцент при цьому робиться на владних відносинах між чоловіком та жінкою, у той час як біологічні відмінності вважаються другорядними. Гендерні відносини побудовані на домінуванні і підпорядкуванні, паритеті і нерівності, внутрішньогруповому фаворитизмі та міжгруповій дискримінації (сексизмі). Вони створюють нерівність соціальних можливостей чоловіків та жінок, владну асиметрію, яка підкреслюється різницею у гендерно-специфічних моделях спілкування. Визнання гендерних відмінностей «об'єктивною данністю» біологічної статі, нівелювання їх соціальної природи маскує дискримінацію [50, с. 12].

Маскулінність (чоловічість) і фемінність (жіночість) — дві основні категорії гендерних досліджень, які узагальнюють нормативні уявлення та установки про те, якими «мають бути» і чим «повинні займатися» чоловіки та жінки у даному суспільстві у дану епоху, а також виражають гендерну ідентичність людини [50, с. 13].

Маскулінність і фемінність є соціальними, а не біологічними категоріями, котрі відображають те, якою люди певної культури уявляють стать: особистісні характеристики, зовнішність, поведінку, одяг, захоплення, інтереси, професійні заняття, освітні

спеціальності, сексуальні та міжособистісні стосунки чоловіків і жінок. Існує велике різноманіття традиційних моделей маскулінності і фемінності, котрі залежать від етнічних та релігійно-філософських позицій, однак абсолютна більшість з них базуються на сексистській опозиції: суб'єкт – об'єкт, сила – слабкість, активність – пасивність, жорсткість – м'якість.

Підсумовуючи зазначене, розуміємо гендер як цілісну соціокультурну та лінгвокогнітивну репрезентацію статі, сповнену неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим смислом жіночого та чоловічого, що здобувається у результаті набуття гендерного досвіду. Звертаючись до виділених рівнів функціонування гендеру (глибинного, когнітивного, поведінкового), вважаємо за потрібне означити відповідні умовні компоненти, які, на наш погляд, його складають:

- гендерний образ;
- гендерний концепт;
- гендерні практики [15, с. 17].

Гендерний образ виражає чуттєве, реальне сприймання своєї та іншої статі, яке є тілесним, пов'язаним із емоціями, досвідом, поведінкою. Під гендерним концептом ми розуміємо «ті аспекти гендеру, що є доступними свідомості та виражають індивідуальну семіотичну структуру статево-маркованих якостей, властивостей і подій реальності, яка дозволяє особистості мислити стать і породжуватись як текст певної статі» [15, с. 17].

Гендерний концепт є продуктом гендерної ідентифікації як «процесу розпізнавання і інтерпретації безстатевих подій і об'єктів у термінах статі» [15, с. 18], тож може бути розглянутим у найзагальнішому вигляді як система уявлень про «чоловіче» і «жіноче» та способи їх здійснення. Гендерні практики у такому разі є способами конкретного поведінкового здійснення, що мають потенціал реалізації особистістю себе як чоловіка або жінки завдяки своєму статево-маркованому смислового навантаженню [15, с. 18].

Категорія гендеру та гендерні практики реалізуються й через мовлення та дискурс, дослідження якого у вказаному ракурсі зумовило появу гендерної лінгвістики – наукового напрямку в складі міждисциплінарних гендерних досліджень, що за допомогою лінгвістичного понятійного апарату вивчає гендер (соціокультурний конструкт, відносно автономний від біологічної статі) у його лінгвістичному прояві [32, с. 14].

Систематичний аналіз гендерних аспектів мови розпочався лише в середині 1970-х років, проте окремі дослідження мовного зображення статей здійснювалися і раніше. Становлення та інтенсивний розвиток гендерної лінгвістики припали на останні десятиліття ХХ ст., будучи пов'язаними з розвитком постмодерністської філософії та зміною наукової парадигми в гуманітарних науках.

У найзагальнішому вигляді гендерна лінгвістика вивчає такі групи питань:

- відображення гендеру в мові (як чоловік та жінка зображені в мові як системі): номінативну систему, лексикон, синтаксис, категорію граматичного роду і ряд подібних об'єктів. Ціль такого підходу полягає в описі та поясненні того, як маніфестується у мові наявність людей різної статі, які оцінки приписуються чоловікам та жінкам і в яких семантичних областях вони найбільш поширені, які лінгвістичні механізми стоять в основі цих процесів;

- мовленнєва та в цілому комунікативна поведінка жінок і чоловіків (чи є відмінності у мовленні чоловіків та жінок);

- за допомогою яких засобів і в яких контекстах конструється гендер, як впливають на цей процес соціальні фактори та комунікативне середовище (наприклад, Інтернет);

- андроцентричний характер мов, вияви дискримінації, сексизмів, нерівноправного представлення чоловіків і жінок у них [24, с. 11–12].

Таким чином, на сьогоднішній день у межах гендерних досліджень не існує єдиного визначення поняття «гендер», що зумовлено його багатоаспектністю та багатогранністю. Під гендером ми розуміємо цілісну соціокультурну та лінгвокогнітивну репрезентацію статі, сповнену неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим смислом жіночого та чоловічого, що здобувається у результаті набуття гендерного досвіду та реалізується через гендерні практики, дискурс, мовлення. Саме цей факт зумовив появу гендерних лінгвістичних досліджень та гендерної лінгвістики, спрямовану на вивчення відображення гендеру в мові, мовленнєвої та комунікативної поведінки жінок і чоловіків, відмінностей у мовленні чоловіків та жінок, засобів конструювання гендеру, андроцентричного характеру мов, виявів дискримінації, сексизмів.

1.2. Поняття «сексизм» та його вияви

Поняття «сексизм», що надійшло в лінгвістику з соціальних наук, не здобуло єдиного тлумачення ані в них, ані в науці про мову. Сексизм (від лат. *sexus* – стать; також гендерна дискримінація, дискримінація за статтю) – упередження чи дискримінація людей через їхню стать або гендер [49, с. 12]. Це поняття пов'язане з гендерними стереотипами та гендерними ролями, сексизм може включати віру в природну вищість; конструюється системною суспільною недооцінкою чи упередженнями щодо певної статі, стереотипізацією суджень про стать людини; проявляється в диспропорції влади, прав та можливостей між статями. Інституціалізованими наслідками сексизму є гендерна нерівність в різних сферах людської діяльності.

Поняття «сексизм» має змістових попередників. Так, у 1907 році німецька суфражистка Кете Шмірмахер в газетній статті щодо

реформи сексуальної етики продіагностувала «статеві упередження в мові». Вона окреслила їх як «сексуалізм». Подібну аргументацію застосувала Сімона де Бовуар в праці «Друга стаття» (1949 р.), артикулюючи гендерні контексти статі як соціально конструйовані в обґрунтуванні центральної теореми фемінізму: «жінкою» не народжуються, а соціалізуються [49, с. 15].

Поняття «сексизм» вперше виринає в англійській мові в середині 60-х ХХ століття. Ним описують натуралізацію суспільних процесів – принцип, на який націлене поняття расизму (до якого і примикає в середовищі американського правозахисного руху 1960-х сексизм). При цьому сексизмом означувались не лише індивідуальні упередження, але й інституціоналізовані дискримінації. Перші наукові спроби усунення сексизму відбулись на початку 1970-х також в США.

В 1980-х у дискусіях щодо сексизму посилились обговоренням його узгодженості з іншими формами пригноблення, зокрема, з таким, як расизм і класизм. В ході дискусії виокремились поняття упереджень і, власне, гніту. Сьогодні в інтерсекційних дослідженнях оприявнюють те, як різні вектори пригноблення взаємовпливають і взаємоконструюють певні категорії, за якими і відбувається дискримінація (наприклад, білі жінки є більш привілейованою групою, аніж чорні жінки, але менш привілейованою, ніж білі чоловіки).

Поняття сексизм по-різному трактується у різних науках гуманітарного циклу. Так, у психології під сексизмом розуміють «стереотипне приписування ознак» [4, с. 32]. На міжособистісному рівні дискримінуюче приписування ролей відносно статі. В соціології сексизм розглядають як культурно обумовлений, інституційно закріплений та індивідуально усвідомлюваний конструкт. Розповсюджені думки, переконання, вірування і поведінка – це соціальні практики, які привілеюють людей через їхню стать,

через що знижується цінність людини та фіксуються соціальні і гендерні ролі для статей [39, с. 37].

До факторів появи сексизму відносять патріархальний розподіл влади в суспільствах і інституціоналізовану гендерну нерівність, що склалася протягом історії розвитку людства; фактор андроцентризму, що полягає в сприйнятті чоловіка як «норми», а жінки як «відхилення» від неї; а також гендерної поляризації, гендерної стереотипізації [61, с. 32].

Гендерна нерівність виявляється в ситуаціях, коли жінки та чоловіки не є рівними за правами, можливостями та уявленнями про них. Термін стосується неоднакового поводження з людьми чи їхнього сприйняття, ставлення до них, повністю чи частково спричиненого статтю чи гендером цих людей. Донині жінки гірше за чоловіків представлені у багатьох сферах, включаючи освіту, можливості на ринку праці, політику, платню за рівноцінну роботу, а також потерпають від гендерного насильства.

Гендерна нерівність впливає з відмінностей у гендерних ролях і спричинена існуванням гендерних стереотипів. Системи гендерів (становища в різних суспільствах чоловіків, жінок та людей інших гендерів) часто є дихотомічними та ієрархізованими. Гендерна нерівність виростає з сконструйованих соціально. Гендерна роль є видом соціальної ролі, представленої набором норм, очікуваних зразків поведінки, діяльностей, атрибутів (характерних рис), що приписуються як такі, що притаманні чоловікам і жінкам [39, с. 31].

Відігрування прийнятих для суспільства гендерних ролей транслює та закріплює гендерні стереотипи – уявлення про відмінності та єство жінок і чоловіків, сприяючи дискримінації за статтю і, таким чином, підтримуючи гендерну нерівність. А. В. Кириліна визначає гендерний стереотип як «окремий вид стереотипу, що відбиває в мові культурно і соціально зумовлені думки та пресупозиції про ознаки, атрибути і норми поведінки представників обох статей» [24, с. 103], наприклад: *business is not for women*,

their place is in the kitchen – бізнес – це не жіноча справа, місце жінки – на кухні. Наведений приклад віддзеркалює один із найпоширеніших видів стереотипів, згідно з яким жіночою справою вважають ведення домашнього господарства.

Стереотипи існують у свідомості та підсвідомості людей, відбиваються в мові та мовленні, а також у моделях мовленнєвої поведінки [1, с. 186]. Гендерні стереотипи втілюються у засобах номінації представників різних статей. Вони актуалізуються в значеннях слів, ідіоматичних виразів, дискурсів. Гендерні стереотипи виявляються в мовленні за допомогою оцінних одиниць на позначення представників різних статей, що впливає на формування певних очікувань від них [1, с. 187]. Негативні гендерні стереотипи, за допомогою яких відбувається їх приниження, вважаються сексизмами [1, с. 188]. В першу чергу, це стосується одиниць позначення представниць жіночої статі.

Гендерні стереотипи сформовані культурою та розповсюджені в ній узагальнені уявлення (переконання) про те, якими є і як поведуться люди різних статей (чоловіки та жінки). Гендерні стереотипи тісно пов'язані з гендерними ролями і служать для їх підтримки і відтворення. Гендерні стереотипи також ґрунтуються на біологічних відмінностях між чоловіками та жінками.

Гендерні стереотипів є одним із видів соціальних стереотипів, стандартизованих, стійких, емоційно насичених та ціннісно визначених образів, що базуються на прийнятих у суспільстві уявленнях про «маскулінне» (чоловіче) та «фемінне» (жіноче) [9, с. 17]. Гендерні стереотипи формуються віками та закріплюються навіть на підсвідомому рівні нації [9, с. 18].

Зміст і ступінь вираженості гендерних стереотипів відрізняються в різних культурах та у різні історичні епохи, хоча спостерігаються і деякі кроскультурні подібності. Наукові дослідження гендерних відмінностей не

доводять, що гендерні стереотипи цілком не відповідають дійсності. Стійкість гендерних стереотипів також забезпечується, зокрема, когнітивними упередженнями, які дозволяють людям вибірково сприймати та інтерпретувати інформацію з зовнішнього світу.

Сексизми ґрунтуються на гендерних стереотипах, упередженнях і в різний спосіб конструюють гендерну поляризацію, жіночу сексуальність як залежну від чоловіка, вводячи при цьому стосунки залежності та субординованості між жінками та чоловіками. Мовний сексизм (або гендерна асиметрія у мові) часто відображає чоловіче домінування в різних сферах життя людини, зумовлене переконаннями, згідно з якими чоловік – це першооснова, а жінка – вторинна.

Відповідно до усталених стереотипів, чоловіку зазвичай відводиться роль лідера та керівника (наприклад, *rector*, *captain* і відсутність їх жіночих корелятивів), а жінці – роль продовжувачки роду та хранительки домашнього вогнища. Хоча слід зазначити, що випадки вираження домінування жінок також є, проте це назви в основному жіночих професій (наприклад, *nursemaid*).

Проблема сексизму стала особливо гострою у тих культурах, де мова має дві чи три категорії роду. У мовах, які не мають морфологічної категорії роду, проблема сексизму, на перший погляд, не повинна існувати. Проте слід зазначити, що більшість сучасних робіт з питань гендерної нерівності в цілому і гендерної нерівності у мові, а також основи гендерної лінгвістики виникли у США, і англійська мова, яка не має граматичної категорії роду, також зазнала змін, пов'язаних з фемінізацією.

Сексизми актуалізуються на різних рівнях англійської мови. Українська лінгвістка А. П. Мартинюк вважає сексизмами ті одиниці англійської мови, утворення яких здійснюється в ній за допомогою суфіксів *-ess* та *-ette* [31, с. 38]. Такі одиниці є, насамперед, засобами позначення їх професій, титулів тощо (*ambassador* – *ambadress*, *duke* – *duchess*, *prince* –

princess, poet – poetess). Велика кількість слів в англійській мові використовуються для позначення професій, як жіночої, так і чоловічої статі. Гендерні стереотипи щодо ролі жінок та чоловіків у суспільстві, вкорінені в свідомості людей, часто не дозволяють асоціювати певну професію з тією чи іншою статтю. Отже, саме тому, на думку А. П. Мартинюк, в номінаціях професій жінок, що стереотипно вважаються «чоловічими», іноді додаються одиниці *woman, female, lady* [31, с. 39] (наприклад, *girl reporter – жінка-репортер*).

Сексистським дослідниця вважає також використання займенників *he, his* для позначення референтів, стать яких невідома [60, с. 49]. Альтернативою такої номінації вважається нейтральне та політично коректне застосування займенників, що позначають представників обох статей *he/she, his/her* [60, с. 50]. Зазначимо, що подібні комбінації займенників почали використовуватися в різних типах англomовного дискурсу внаслідок боротьби за політичну коректність та боротьби феміністок за рівноправне представлення представників обох статей у мові та за допомогою неї.

Одним з постулатів борців з сексизмом у мовній системі є завдання зміщення чоловіка з домінантної позиції і усунення проблеми невидимості жінки у мові. Відзначимо, що в англійській мові для позначення професій часто використовуються лексеми, утворені за моделлю «основа слова + *man*» (*congressman, salesman, policeman*), або які мають суфікс *-er / or* (*professor, teacher, manager, doctor, actor*). Хоча лінгвісти зазначають, що в сучасній англійській мові відсутня граматична категорія роду, однак зазначені групи слів вказують на приналежність особи до чоловічої статі [61, с. 32]. Це пояснюється тим, що деякі слова, що закінчуються на *-er / or* мають відповідні суфікси жіночого роду *-ess, -ine*: *actor – actress, waiter – waitress, hero – heroine, master – mistress, governor – governess*.

Таким чином, поняття «сексизм», що надійшло до лінгвістики з соціальних наук, не отримало в ній однозначного тлумачення. Мовними

сексизмами вважаються загалом засоби вербалізації принизливого, зневажливого або стереотипного ставлення до жінок, виключення їх з мовної картини світу, андроцентричного та нерівноправного представлення представників різних статей у дискурсі та мовленні. Сексизми актуалізуються різнорівневими мовними засобами.

1.3. Сексизми та політична коректність

Найважливішим «прагматико-регулятивним фактором функціонування сучасної англійської мови» вважається політична коректність [61, с. 7]. Вказаний термін є полісемантичним і вживається в декількох значеннях. Так, наприклад, О. Ю. Колтунов наводить чотири типи розуміння політичної коректності: а) як технологію розв'язання конфліктів шляхом перегляду змісту освітніх програм та відмову від використання в суспільній лексиці образливих виразів стосовно тих соціальних груп, що зазнають дискримінації; б) як ідеологічну програму (сукупність ідей, гіпотез, образів, що лежать в основі цієї технології); в) як політичний рух, що здійснив або здійснює реалізацію цієї ідеологічної програми; г) як іронічне позначення курйозних результатів застосування технології заміни образливих термінів іншими словами [26, с. 7].

Ще одне визначення політичної коректності наводить лінгвістка Л. В. Цурикова. Під політичною коректністю вона розуміє «поведінковий і мовний феномен, який віддзеркалює бажання носіїв мови подолати дискримінацію, що існує в суспільстві й усвідомлюється ним» [45, с. 94]. Говорячи про Захід, можна з впевненістю стверджувати, що там політична коректність стала майже стилем життя, який встановлює правила й норми соціокультурної та мовної поведінки. Політична коректність відображається, у першу чергу, у комунікативній поведінці сучасної ідеології західної

демократії (насамперед, США), що ґрунтується на концептах «справедливість», «рівноправ'я» та «дотримання прав людини» [21, с. 350].

Лінгвокультурне явище політичної коректності виникло в 60-70 роки ХХ ст. в Америці. Це було пов'язано з певними соціокультурними особливостями існування американського соціуму. Афро-американське населення виступило проти етнонімічної назви «*black*», що сприймалася як негативно-маркований антонім слова «*white*», тобто білошкірого населення. Наполягаючи на «дерасилізації англійської мови» [60, с. 12], вони дали поштовх для початку боротьби з дискримінацією в суспільстві. Таким чином, соціальна боротьба спричинила появу політичної коректності, яка, у свою чергу, спровокувала вагомі зміни в англійській мові.

Сам термін «політична коректність» уперше зустрічається в промові судді штату Джорджія Джеймса Вілсона: «*This is not politically correct to use the USA. We should use “people of the USA”*» [60, с. 11]. Але в сучасному розумінні він вживається в працях Мао-Цзе-Дуна у 1960 рр. Однією з перших використала цей термін у своїй промові в 1975 році президент національної організації жінок Карен де Кроу.

З середини 70-х рр. до руху за політичну коректність приєдналися феміністки, що виступили за гендерну реформу, мета якої полягала в очищенні англійської мови від прикмет «сексизму» – вербальної дискримінації за ознаками статі [58, с. 12]. Політично некоректними стали вважатися такі слова, як *mankind*, *man-made*, *chairman*, *businessman* та інші, тому пропонувалося замінити лексему *man* на гендерно нейтральну *person*. Крім того, останнім часом виникли непорозуміння як політично коректно назвати людину, яка змінила стать: він чи вона? Тому, принаймні, на письмі загально прийнято використовувати відповідні позначення: MtF або FtM.

Головною метою вживання політично коректної лексики є уникання мовних одиниць, які дискримінують людину відносно віку, статі, розумово-фізичних особливостей, сексуальної орієнтації, расової та культурної

приналежності, релігії, зовнішності та соціального статусу [29, с. 76]. Так, політична коректність на Заході не тільки не примушує любити афроамериканців або представників секс-меншин, а й навіть терпимо до них ставитися. Вона просто висуває умови, що людина, яка виражає національні, расистські, релігійні, гендерні, ксенофобні погляди, або віддає перевагу представникам більшості над представниками меншості не має право на висвітлення своїх поглядів у ЗМІ.

В основі політичної коректності лежить евфемізація, проте не всі евфемізми можуть виступати одиницями політично коректної лексики. Політично коректні евфемізми – це мовні одиниці, що виступають інструментом номінації та характеристики стигматизованих груп суспільства, зокрема жінок. Евфемізми – це, у свою чергу, одиниці перифрастичної номінації будь-яких антецедентів, що викликають мовні «табу» [35, с. 36–39]. У процесі евфемізації людина відштовхується від прийнятої в суспільстві системи цінностей, невідповідність якій і примушує відчувати певний етичний дискомфорт і намагатися подолати його за допомогою евфемістичного перейменування [37, с. 78–79].

Особливість політичної коректності в англомовних країнах полягає в її прескриптивному характері. Результатом цього став перегляд навчальних планів, введення мовленнєвих і поведінкових кодексів у ВНЗ, критика викладачів, підвищена цензура ЗМІ, літературних творів та цілий ряд судових позовів [37а, с. 118–119].

Політично коректні одиниці використовуються для найменування осіб у сфері професійної діяльності, що є найчисленіший шаром лексики будь-якої мови, який динамічно розвивається. Цей лексичний пласт безпосередньо пов'язаний з процесами і явищами соціального життя носіїв мови, які надають, поряд з власне мовними чинниками, певний вплив на його формування і розвиток.

У сучасному світі жінки залучаються до традиційно чоловічих сфер діяльності і нарівні з чоловіками активно займаються політикою і бізнесом, роблять наукові відкриття, освоюють традиційно «чоловічі» професії. Сьогодні жінки відстоюють свої права займатися чоловічими справами, стаючи президентами (Даля Грибаускайте (Литва), Ділма Русеф (Бразилія), Колінда Грабар-Кітарович (Хорватія), Мері Патрісія Макеліс (Ірландія) та ін.) та прем'єр-міністрами (Ангела Маркель (канцлер Німеччини), Тереза Мей (Велика Британія), Віоріка Денчіле (Румунія), військовими і поліцейськими, хірургами та адвокатами.

У 70-х роках ХХ століття феміністками було наголошено, що англійська є мовою сексистською, оскільки в ній існує більше одиниць на позначення чоловічої статі порівняно із жіночою [49, с. 14]. Тому і виникла необхідність створити відповідні терміни для жінок або перетворити назви вже існуючих професій на гендерно нейтральні. В результаті цих процесів спочатку з'явилися лексеми із складовою *woman* на позначення професій жінок (так звана специфікація), які функціонували у парі з існуючими професіями: *businessman* – *businesswoman*, *chairman* – *chairwoman*, *congressman* – *congresswoman*, *policeman* – *policewoman*, *postman* – *postwoman*, *salesman* – *saleswoman*, *spokesman* – *spokeswoman*.

Однією з головних особливостей гендерної маркованості іменників в англійській мові є похідність іменників для позначення жінок від відповідних іменників чоловічого і середнього родів. А гендерне маркування іменників для позначення чоловіків сприймається як порушення норми або як щось незвичне. Існує лише незначна кількість таких іменників, зокрема: *househusband* – *чоловік-домогосподарка* (чоловік, який виконує традиційно жіночі домашні обов'язки), *male model* – *манекенник*.

Проте такі трансформації мали значний недолік: у формі множині при сукупності людей обох статей зберігався варіант чоловічого роду (наприклад, *chairmen*), що не вирішувало проблему гендерної нерівності. Це

пояснювалось тим, що збірний іменник «люди» («men») дискримінує жінку, оскільки він також перекладається як «чоловіки».

Для досягнення політкоректності в англійській мові на рівні інструкцій та рекомендацій стали послідовно виводити з ужитку професіоналізми, утворені шляхом складання основ, що включали в себе лексеми «man» або «woman». З метою уникнення гендерних протиріч, пропонувалось замінити слова, передусім назви професій, які мають формальний показник статі та лексему «man», запропонувавши на гендерно-нейтральні замінники.

Широкого вжитку отримали лексеми, які взагалі не містили інформацію про належність до певної статі (нейтралізація термінів). Тому традиційні форми «steward» / «stewardess» були замінені на гендерно-нейтральний термін «flight attendant», який набув поширення ще в 1975 році і зараз активно застосовується в авіаційній документації.

Серед інших прикладів слів, які вже рекомендовано до вживання, та які вже знайшли широке застосування у сучасній англійській мові, наведемо такі: «business person» замість «businessman»; «chairperson», «chair», «moderator» замість «chairman»; «police officer» замість «policeman»; «congress member» або «legislator» замість «congressman»; «mail courier» замість «mailman»; «postal worker» замість «postman»; «firefighter» замість «fireman»; «workforce» «personnel», «the staff», «the workers» замість «manpower» та інші.

Так, у вересні 2014 року декан Єльського університету Марвін Чун зробив офіційну заяву на сайті університету, запропонувавши замінити терміни «freshman» («студент(ка) першого курсу») and «upperclassman» («студент(ка) старших курсів»), які мають у своєму складі лексему «man» гендерно-нейтральними «first-year student» and «upper-level students» у нормативних документах університету. Ці зміни вже відображені у «Положенні про атестацію випускників освітнього ступеня «Бакалавр»

Єльського університету («*Undergraduate Regulations*») та іншій документації університету [65, с. 73].

Всі політично коректні англійські засоби найменування осіб жіночої статі у сфері професійної діяльності можна класифікувати на 3 групи за способом творення:

1) група слів, що містять в своєму складі нейтральну до статі людини лексему «*person*»: «*salesperson*» замість «*salesman*» та «*saleswoman*»; «*spokesperson*» замість «*spokesman*» та «*spokeswoman*» (множина цих іменників утворюється за допомогою морфеми «*people*», яка коректна по відношенню до людей як чоловічої, так і жіночої статі: *congresspeople*, *salespeople*);

2) група слів, в яких відбувається заміна лексеми «*man*» на іншу лексему, що не має гендерного маркування: «*business executive*» замість «*businessman*»; «*mail carrier*» замість «*postman*», «*camera operator*» замість «*cameraman*», «*astronaut*» замість «*spaceman*»; «*access controller*» замість «*doorman*».

3) група слів, які є новою словоформою без вказівки на стать людини: «*flight attendant*» замість «*steward*» та «*stewardess*», «*headteacher*» або «*principal*» замість «*headmaster*» та «*headmistress*». У цих словах головна увага приділяється професійній приналежності працівника, а не статі. Крім того, гендерно-нейтральні слова сприяють підвищенню статусу жінки та професійного статусу будьякої людини з оглядом на відсутність вказівок на стать. Таким чином, аналіз лексики для номінації осіб жіночої статі показує, що мовна система не статична, і залучення жінки у всі сфери професійної діяльності призводить до об'єктивної необхідності робити її (жінку) помітною у мовному плані, надати найменування її діяльності в угодах, класифікаторах професій, іншій юридичній документації та у професійно-побутовому спілкуванні.

Таким чином, політична коректність є мовним і поведінковим рухом, спрямованим зокрема на боротьбу з дискримінацією та приниженням, нерівноправним представлення жінок у мові та за допомогою неї. Хоча через прескриптивний характер та деякі штучно створені одиниці політична коректність зазнала також критики в ряді країн англомовного світу, політично коректні мовні субституції на позначення представників різної статі широко вживаються нині в англійській мові.

1.4. Парадигма та методологія дослідження

Будь-яке наукове дослідження здійснюється із використанням певних наукових методів та у межах певної парадигми. Подібною парадигмою нашого наукового дослідження є критичний дискурс-аналіз.

Зазначимо, що у науковій літературі даний термін набуває іноді неправильного тлумачення. «Критичний» не передбачає виявів лише негативних аспектів взаємодії, але «означає, по суті, спробу побачити взаємозв'язок речей» [66, с. 11]. Критичний є напрямом дослідження мови та дискурсу, пов'язаним із комплексом теорій і підходів, інтегрування яких дає змогу зрозуміти «складний характер соціальних відносин, виявлених у мові та за допомогою неї» [62, с. 146]. Критичний аналіз дискурсу відрізняється від інших напрямів дослідження дискурсу фокусом на соціо- та етнокультурних проблемах спілкування, пов'язаних із використанням мови як засобу влади та соціального контролю, знаряддя боротьби ідеологій, домінування одних над іншими [66, с. 12].

Об'єктом зацікавлення представників критичного аналізу дискурсу є інституційні види спілкування, до яких належать політичний, медійний, гендерний та інші дискурси. Ці дискурси є найбільш соціально значущими, заангажованими й ідеологічно навантаженими.

Дослідження різних шкіл критичного аналізу дискурсу поєднуються загальними положеннями цього напрямку: «дискурс є невід'ємною частиною суспільства та культури; зв'язок між дискурсом і суспільством є опосередкованим; дискурс функціонує у реальному соціальному контексті; дискурс конструює соціальну реальність; дискурс є формою соціальної практики та соціальною дією; владні відносини є дискурсними (реалізуються в комунікативних діях); критичний аналіз дискурсу є інтерпретативним і міждисциплінарним» [66, с. 132].

Аналіз мовних сексизмів, що виявляють соціальну нерівність жінок і чоловіків у англomовному медійному дискурсі США здійснювався нами за допомогою низки загально наукових і лінгвістичних методів. Будь-який метод наукового дослідження застосовується для досягнення його мети та являє собою прийоми та процедури її досягнення [1, с. 16]. Загальнонаукові методи можуть бути застосовані у дослідженнях будь-якого фаху, в той час, як лінгвістичні методи застосовуються в роботах відповідної галузі гуманітарного знання.

Для реалізації мети нашого дослідження, яка полягала у визначення прагматики застосування та з'ясування особливостей перекладу сексизмів англо-американського медійного дискурсу ми використали такі загальнонаукові методи, як методи аналізу наукової літератури з проблем гендеру, сексизмів, політичної коректності, медійного дискурсу. Після здійснення аналізу нами був використаний метод опису вказаних понять. Прагматичні аспекти використання сексизмів у вказаному типі дискурсі визначались нами за допомогою прагматичного та контекстуального аналізу, також з цією метою нами був задіяний метод семантичного аналізу. Особливості перекладу сексизмів та його способи визначалися за допомогою методів контекстуального та перекладацького аналізу.

Отже, дослідження сексизмів здійснювалося нами в парадигмі критичного дискурс-аналізу, спрямованого на виявлення мовних засобів

дискримінації представниць жіночої статті, їх знецінення та нерівноправного представлення у порівнянні з чоловіками в англо-американському медійному дискурсі. Для досягнення мети наукового дослідження ми використовували загальнонаукові методи аналізу фахової наукової літератури та опису його ключових понять, а також лінгвістичні методи прагматичного, контекстуального, семантичного аналізу та метод перекладацького аналізу.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СЕКСИЗМІВ

2.1. Англомовний медіадискурс США як контекст застосування сексистських одиниць

Використання сексизмів спостерігається в американському медіадискурсі. Вказаний тип дискурсу покликаний «висвітлювати нові та важливі події не тільки в США, але й у всьому світі» [13, с. 4]. Для розуміння особливостей вказаного типу дискурсу необхідно, насамперед, з'ясувати сутність самого поняття «дискурс». Незважаючи на всю історію його вивчення та численні дослідження, здійснені мовознавцями в сфері дискурсивного аналізу, не можна говорити про однозначність його розуміння в лінгвістиці та інших сферах гуманітарного знання.

Вказаний термін було введено в лінгвістику американським науковцем З. Харрісом для опису тексту із залученням до нього, так званої, соціокультурної ситуації його породження та сприйняття [56]. На початку 90-х років XX століття дискурс (від франц. *discours* – промова, виступ, розмова) розуміється як складна єдність мовної практики і позамовних факторів (ситуація та мета спілкування, поведінка його учасників, їхні настанови, цілі, що визначають особливості породження та сприйняття їх взаємодії тощо) [57, с. 21].

У лінгвістичному енциклопедичному словнику дискурс визначається як «зв'язаний текст у сукупності із зовнішньолінгвістичними, прагматичними й іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах)» [6].

До найважливіших характеристик дискурсу в його сучасному розумінні можна віднести такі: дискурс являє собою складне комунікативне явище, що містить у собі і соціальний контекст, який надає уявлення як про учасників комунікації (і їхні характеристики), так і про процеси породження і сприйняття повідомлень [36, с. 106–108]; дискурс відображає суб'єктивну психологію людини, і отже, він не може бути відчужений від того, хто говорить [34, с. 186].

Сучасні лінгвісти все більше підтримують запропоноване французьким культурологом М. Фуко тлумачення дискурсу як сукупності всього висловленого [43, с. 65]. Як підкреслює М. Л. Макаров, «широке вживання дискурсу як родової категорії по відношенню до понять мова, текст, діалог сьогодні все частіше зустрічається в лінгвістичній літературі, у той час як у філософській, соціологічній або психологічній термінології воно вже стало нормою» [30, с. 50].

Дискурс протиставляється тексту, який вважається переважно абстрактною, формальною конструкцією, у той час як дискурс є видом її актуалізації. За всього різноманіття визначень у сучасній лінгвістиці вирізняється три основні підходи до вирішення проблеми співвідношення понять «текст» і «дискурс»; їх ототожнення, повне розмежування понять за характеристикою статика об'єкта (текст) / динаміка комунікації (дискурс); залучення тексту до поняття дискурсу [44, с. 37–38]. У подальшому дослідженні ми будемо використовувати термін «дискурс», розуміючи його як складне комунікативне явище, в якому відбувається актуалізація конкретного, матеріального знакового об'єкта – тексту.

Поняття дискурсу часто асоціюється з типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, його риторикою (монологічний, діалогічний, наративний, риторичний, іронічний тощо), характеристиками мовлення окремої особи та груп людей (особистісний, неповторний, колективістський, авторитарний). Розглядають дискурс і як функціональний

стиль, різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художньо-белетристичний, діловий, літературний); різновид функціонального стилю, його реалізацію в різних сферах спілкування (юридичний, судовий, газетний, радіодискурс, кінодискурс, театральний, дискурс сфери паблік-рилейшнз, рекламний, святковий); як жанр художньої літератури (прозовий, ліричний, драматичний) [30, с. 24]. Очевидним є також корелятивний зв'язок між поняттями «дискурс» та «комунікація».

Найбільш загальним є погляд на комунікацію як цілеспрямований процес, що полягає в передаванні повідомлення, семантико-символічній взаємодії, основним засобів якої є мова, а знаковою цілісною формою організації – текст [40, с. 32]. Під комунікацією розуміють процес взаємодії адресанта – автора текстового повідомлення та адресата – читача, з метою отримання певної інформації [40, с. 31]. Цей процес включає екстралінгвальний контекст і вербалізовану мисленнєво-мовленнєву діяльність, прив'язану до цього контексту, тобто дискурс, продуктом якого є текстове повідомлення. Таким чином, можна говорити, що текст як форма організації мовлення в процесі передавання повідомлення є більш вузьким поняттям, ніж дискурс.

Як предметно-знаковий носій інформації текст бере участь у її обміні [44, с. 12]. Розмежований за способом репрезентації на усний і писемний, текст не має обмежень за розміром, він може дорівнювати слову, словосполученню, пропозиції, що ситуативно забезпечують розуміння ціліснооформленої інформації адресатом [30, с. 14]. При цьому функціонально-жанрове, стилістичне розмаїття текстів, їх складні категоріальні ознаки не дозволяють надати єдиного визначення поняттю «текст». Зазначимо також, що поняття «текст» і «дискурс» іноді ототожнюються. Цей факт пояснюється не тільки спільністю їх значення, але й тим, що в деяких мовах не існує терміна, який відповідає французькому та

англійському слову *discours(e)*. Являючи собою предметно-знаковий продукт, текст актуалізується в дискурсі.

Із становленням дискурс-аналізу як спеціальної галузі лінгвістичних досліджень з'ясувалося, що значення дискурсу не обмежується писемним і усним мовленням, але включає, крім того, і інші семіотичні коди. Акцент в інтерпретації дискурсу ставиться на його інтерактивній природі. Дискурс, насамперед, – це мова, занурена в життя, у соціальний контекст (з цієї причини поняття дискурсу рідко вживається стосовно прадавніх текстів) [8, с. 12]. Отже, поняття дискурсу безумовно корелює з поняттям комунікації, виступаючи інколи синонімічним.

При вивченні дискурсу виникає питання його типології. І хоча на сьогоднішній день не розроблено уніфікованої системи критеріїв класифікації типів дискурсу, виокремлюють такі його типи: літературний, медичний, науковий, політичний, публіцистичний, дипломатичний, педагогічний, військовий, рекламний, релігійний, юридичний, спортивний, медійний тощо [30, с. 196].

Медіадискурс (або дискурс масової інформації) – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними чинниками тощо, він є найбільш актуальним в сучасному медіапросторі, адже відображає не тільки комунікативно-інформаційні, а й політичні, економічні, культурні настрої та тенденції того чи іншого соціуму, в якому він продукується. Отже, дискурс медіа є глобальною всеохопною категорією сучасного комунікативного дискурсу, яка виступає певним фоном та в якому відображаються актуальні настрої суспільства в різних сферах діяльності: політиці, економіці, культурі тощо.

На думку російської дослідниці М. Р. Желтухіної, медіадискурс характеризується низкою таких ознак: 1) публічність (відкритість, орієнтованість на масового адресата); 2) групова співвіднесеність (адресант поділяє погляди своєї групи); 3) інформаційна всеохопність; 4) важливе місце

в геокультурному просторі світу ; 5) полемічна орієнтованість (створення протиріччя з подальшою дискусією); 6) інсценування і масова спрямованість (вплив на кілька груп одночасно); 7) поліфункціональний характер [20, с. 40].

Поліфункціональність аналізованого типу дискурсу виявляється в його здатності виконувати кілька функцій одночасно. Інформативна функція американського медіадискурсу виявляється в його здатності інформувати широкий загал про проблеми, значущі для суспільства. Функція впливу позначена можливістю переконання адресата, виклику в нього бажаної реакції на висловлене не тільки логічно обґрунтованою аргументацією, але й силою та емоційністю мовлення, підкресленням та апелюванням до тієї інформації, що може бути найбільш ефективно використана для досягнення поставленої мети [10, с. 135].

Вказані функції виявляють основне призначення медіадискурсу країни: слугувати розв'язанню суспільних питань, активно впливати на адресата, переконувати у справедливості певної ідеї, формувати в нього правильне ставлення до суспільних проблем, повідомляти інформацію, що має суспільно-політичне значення, спонукати його до творчої діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, вчення, знання, здоровий спосіб життя тощо.

Вибір мовних засобів англо-американського дискурсу медіа зумовлено соціально-оцінними характеристиками й можливостями ефективного, цілеспрямованого впливу на масову аудиторію. Це досягається шляхом поєднання логічності викладу інформації з її емоційним забарвленням, що і є визначальною рисою текстів медіадискурсу.

Будь-який медійний дискурс є інституційним типом дискурсу. Як зазначає голландський дискурсолог Т. ван Дейк, «інституційний дискурс – це стійка система статусно-рольових відносин, що склалася в комунікативному просторі життєдіяльності певного соціального інституту, у межах якої здійснюються владні функції символічного примусу у формі нормативного

припису та легітимізації певних способів світобачення, світовідчуття, векторів ціннісних орієнтацій і моделей поведінки» [52, с. 36];

У зв'язку з цим, тексти англо-американських ЗМІ являють особливу сферу функціонування мови, в якій відбуваються процеси, що не тільки відбивають мовленнєву ситуацію взагалі, а й впливають на когнітивну систему адресата: його думки, переконання, настанови [53, с. 22]. Унаслідок цього мовні засоби використовуються як засіб впливу. На думку Т. Р. Кияка, А. М. Наumenко, О. Д. Огуя у сучасному медійному дискурсі все більше з'являється текстів, зорієнтованих на конкретну групу реципієнтів [25, с. 55].

Використання сексистських одиниць в аналізованому типі дискурсу зумовлено низкою факторів, до яких зокрема відносять: існування сексистських поглядів, послаблення впливу політичної коректності та гендерної реформи, яка відбулася ще в 70-80-х рр. XX роках, андроцентричний характер англійської мови, різножанровий характер медіадискурсу та його стилізацією під розмовне мовлення в деяких випадках [49, с. 139].

Наведемо окремі приклади застосування сексизмів в аналізованому типі дискурсу:

In the post-feminist era the issue of place of women in the society is still very burning stipulated by not only social issues and different social movements and reforms but natural duty of every woman, first of all [75].

Сексистський та андроцентричний погляд на жінку та імпліцитно представлений у словосполученні *natural duty of every woman*, за допомогою якого автор медіатексту вказує на те, що жінка зобов'язана, в першу чергу, народжувати дітей, піклуватися про родину тощо. Вочевидь, автор імпліцитно критикує також соціальні рухи та реформи, метою яких було рівноправне представлення жінок і чоловіків не тільки в американському

суспільстві, але й мові, за допомогою якого відбувається спілкування якого в ньому.

Man-hour payment helps to support American people at the time of crisis and pandemia [87].

У вказаному фрагменті спостерігаємо словосполучення на позначення виду оплати, який став поширеним у США в зв'язку з пандемією, безробіттям та економічною кризою, викликаними цими факторам. Вказане словосполучення є сексистськими, оскільки містить компонент *man* у своєму складі (*man-hour payment*). Сексистськими також вважаються такі лексеми *man-made*, *man-day*, *mankind*, *manned*. Зазначимо, що подібні одиниці використовуються й у заголовках статей аналізованого типу дискурсу, наприклад:

First Manned Apollo Mission Lifts Off [80].

Зазначимо, що в аналізованому типі дискурсу сексизми (наприклад, в окремих англо-американських журналах) можуть бути представлені й невербально або ж шляхом полікодово, тобто за допомогою вербальних і невербальних засобів (малюнків, фото тощо), наприклад:

Рис. 3.1. Приклад сексизму [79].

Рис. 3.2. Приклад сексизму [83].

Рис. 3.3. Приклад сексизму [85].

Рис. 3.4. Приклад сексизму [86].

У наведених прикладах жінку представлено не тільки стереотипно (як таку, що займається виключно домашньою працею та піклується про свого чоловіка), але й не дуже розумну (про що свідчать рис 3.1., 3.2, 3.3).

Таким чином, англо-американський медіадискурс, що є сукупністю текстів, творення яких зумовлено екстралінгвістичними, прагматичними та іншими факторами, є контекстом функціонування сексизмів. Причинами їх застосування в ньому є існування сексистських поглядів у американському суспільстві, послаблення впливу політичної коректності та гендерної реформи, андроцентричний характер англійської мови, різножанровий характер медіадискурсу та його стилізація під розмовне мовлення. Сексизми представлені в аналізованому типі дискурсу не тільки вербально, але не вербально або за допомогою вербальних і невербальних засобів одночасно.

2.3. Прагматична зумовленість перекладу сексизмів

Термін «прагматика» ввів американський дослідник Ч. Морріс. Він запропонував розділити семіотику як науку про знаки на три розділи: синтактику, яка вивчає відношення між самими знаками, семантику, яка вивчає відношення між знаками та об'єктами, та прагматику, яка вивчає відношення між знаками та тими, хто ними користується. Дослідник зазначає, що прагматика тісно пов'язана з усіма психологічними, біологічними та соціологічними явищами, які спостерігаються при функціонуванні знаків [34, с. 63]. Прагматика вивчає всі умови, при яких людина використовує мовні знаки. Під цим розуміють умови адекватного вибору та використання мовних одиниць з метою досягнення кінцевої мети комунікації – впливу на партнера [27, с. 17]. Дж. Л. Мей зазначає, що прагматика вивчає використання мови в людській комунікації [59, с. 6].

Прагматика, як розділ лінгвістики, включає всі питання, пов'язані з різною мірою розуміння учасниками комунікативного процесу тих або інших мовних одиниць і мовних творів і з різним їх трактуванням залежно від мовного і немовного (екстралінгвістичного) досвіду людей, що беруть участь в комунікації [7, с. 107]. У цьому сенсі «прагматика» виходить далеко за рамки власне прагматичних значень мовних знаків і навіть за межі мікролінгвістичної проблематики взагалі, спираючись на дослідження екстралінгвістичних факторів мови, таких як предмет, ситуація і учасники мовного акту.

Прагматичні дослідження є невід'ємною частиною вивчення мови, оскільки, саме такі дослідження спрямовані на визначення зовнішньо-лінгвістичної ситуації, що мотивує вибір і вживання тих чи інших мовних засобів. Іншими словами, прагматичні дослідження спрямовують свою увагу на комунікативний зміст висловлювання в різних умовах спілкування.

Крізь призму прагматики в сучасній теорії перекладу розглядаються як сам процес і результат перекладу, так і наріжні питання перекладознавства: переклад як вид мовного посередництва, еквівалентність та адекватність перекладу, комунікативна рівноцінність оригіналу та перекладу, горизонтальний та вертикальний контекст тощо.

Вивчення прагматичних аспектів перекладу становить одне з центральних завдань теорії перекладу. Німецький лінгвіст Г. Ягер виділяє чотири основні прагматичні аспекти тексту, пов'язаних з вибором мовних засобів у процесі комунікації [54, с. 43]. Перший аспект полягає в самому рішенні створити текст у вигляді судження, питання, спонукання або побажання. Інакше кажучи, саме існування тексту в певній мовній формі вже є прагматичним чинником. Другий прагматичний аспект тексту визначається вибором змісту тексту з урахуванням обстановки спілкування і характеру учасників комунікації. Як відомо, в акті спілкування частина інформації передається позамовними засобами, тому власне мовна інформація завжди

селективна й передбачає можливість і необхідність отримання повнішого повідомлення шляхом зіставлення її з іншими комунікативними чинниками. Третій прагматичний аспект пов'язаний із способом мовного викладу, тобто вибором мови, на якій викладається текст. Як правило, в тексті використовується звичайна для цього колективу мова, але в ньому можуть виявлятися нестандартне вживання мовних форм або елементи, що належать діалектам або іншим мовам. Багатомовні тексти й тексти з нетрадиційним вживанням мови мають, таким чином, особливе прагматичне значення. І, нарешті, четвертий прагматичний аспект тексту створюється відбором конкретних мовних засобів, які мають власні внутрішньолінгвістичні прагматичні значення, що входять в план їх змісту [54, с. 44].

В. Н. Комісаров зазначає, що будь-який текст є комунікативним, містить певне повідомлення, що передається від джерела до реципієнта. Інформація, яку отримує реципієнт, може впливати на його почуття, викликати певну емоційну реакцію, спонукати до дій. Здатність тексту створювати подібний комунікативний ефект, викликати в реципієнта прагматичне ставлення до повідомлюваного, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом (прагматикою) тексту [27, с. 209].

Здійснення прагматичного впливу на одержувача інформації складає найважливішу частину будь-якої комунікації. Переклад є основним видом мовного посередництва, що покликаний зберегти прагматичний потенціал тексту оригіналу шляхом створення комунікативно рівноцінного тексту. Зазначимо, що вчені виділяють два головні види мовного посередництва [51, с. 5]:

- еквівалентний – переклад (власне переклад) – який має забезпечити таку опосередковану двомовну комунікацію, яка б за своїми можливостями максимально наближалась до звичайної одномовної;
- нееквівалентний – адаптивне транскодування: реферування, анування, переказ, резюме [46, с. 108].

Отже, прагматика перекладу тісно пов'язана з поняттям «еквівалентний переклад». Згідно з науковими розробками В.Н. Комісарова, теорія рівнів еквівалентності ґрунтується на виділенні в плані змісту оригіналу й перекладу п'яти рівнів:

- рівень мовних знаків;
- рівень вислову;
- рівень повідомлення;
- рівень опису ситуації;
- рівень мети комунікації [27, с. 69–81].

На кожному з цих рівнів за допомогою мовного коду (одиниць слів), що володіють планом змісту, передається особливий вид інформації. При цьому обов'язковою умовою еквівалентності В. Н. Комісаров вважає збереження домінантної функції вислову [27, с. 61].

У зв'язку з цим А. Д. Швейцер, який доповнив дослідження В. Н. Комісарова, стверджує, що «прагматичний рівень посідає вище місце в ієрархії рівнів еквівалентності» [46, с. 85]. Використання терміна «еквівалентність», на думку А. Д. Швейцер [46, с. 86], доречно в дослідженнях прагматичного рівня мовних одиниць, які створюють комунікативний ефект тексту перекладу, відповідний комунікативному ефектові тексту оригіналу. А. Дафф наголошує, що такі параметри, як «де, коли, як відбувається й кому адресовано» повідомлення – визначають зміст, форму й стиль мовної комунікації. Зазначені аспекти належать до так званих «неписаних правил» мови, що певним чином обумовлюють успішність міжкультурної комунікації [51, с. 19–21]. Інакше кажучи, проблема еквівалентності – це відтворення тексту оригіналу, його змістовної, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації, тоді як проблема адекватності – це відтворення реакції [51, с. 22]. Отже, адекватний переклад – це переклад, який забезпечує

прагматичні завдання перекладацького акту на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності.

Поняття прагматичної адекватності тексту встановлюється з огляду на його відповідність цільовій настанові, комунікативній інтенції відправника повідомлення, а критерієм такої адекватності слугує рівноцінний (в ідеалі тотожний) комунікативний ефект [16, с. 100].

Таким чином, прагматично адекватний переклад вимагає досягнення максимально можливої комунікативної рівноцінності текстів оригіналу й перекладу. На думку В. Н. Комісарова комунікативна рівноцінність виражається у такому:

- між текстом оригіналу та перекладу потенційно існує висока ступінь спільності, оскільки вони складаються з однакових мовних одиниць, які репрезентують, в основному, однакову інформацію для всіх членів даного мовного колективу;
- між текстом оригіналу та перекладу фактично існує достатня ступінь спільності, щоб забезпечити необхідне взаєморозуміння в конкретних умовах спілкування;
- обидві форми об'єднуються в акті спілкування в єдине ціле, і відмінності між ними виявляються нерелевантними для учасників комунікації, які не усвідомлюють цих відмінностей, вважаючи, що отримане повідомлення і є те, що передано, і навпаки [27, с. 41–42].

Отже, комунікативна рівноцінність – здатність тексту виступати в якості повноправної заміни (в функціональному, змістовному і структурному відношенні) іншого тексту [27, с. 43]. Зауважимо, що в окремих випадках мета конкретного перекладацького акту може не збігатися із загальною метою міжмовної комунікації і не зводиться до створення мовою перекладу тексту, комунікативно рівноцінного оригіналу. У цьому випадку переклад оцінюється не тільки за ступенем вірності оригіналу, скільки за тим, наскільки текст перекладу відповідає тим завданням, для вирішення яких був

здійснений процес перекладу. Ступінь цієї відповідності називається прагматичною цінністю перекладу. При наявності достатньої прагматичної цінності переклад може бути визнаний правильним (адекватним) навіть при істотних відхиленнях від комунікативної рівнозначності оригіналу.

Створення комунікативно рівноцінного перекладу не можливе без врахування контексту вихідного повідомлення. Контекст передавання інформації підказує, що має бути передано адресату. Прагматика займається вивченням значення у контексти. Це положення є фундаментальним для лінгвістичної комунікації, що зближує прагматику і функціональні аспекти лінгвістики в цілому.

Поняття «контекст», яке ототожнюється з комунікативною ситуацією, включає в себе декілька різнорідних компонентів, які по-різному пов'язані в текстах. У зв'язку із цим, Н. М. Амосова вважає доцільним диференціювати загальне поняття контексту [3, с. 86–87]. Як відомо, кожне висловлювання завжди реалізується в контексті. При цьому, поряд із «горизонтальним» контекстом, тобто лінгвістичним оточенням даної мовної одиниці, закінченим у змістовому плані уривком писемної мови, що дозволяє встановити значення слова чи фрази, яка входить до нього, можна виокремити і контекст іншого роду, а саме «вертикальний» [3, с. 88].

Ми вважаємо доцільним більш детально розтлумачити ці поняття. На основі визначення горизонтального контексту поданого вище до поняття «горизонтальний контекст» раціонально віднести поняття «вузький мовленнєвий контекст («мікроконтекст»)) та поняття «широкий контекст («макроконтекст»))», що були введені Л.С. Бархударовим [7, с. 169]. Під широким контекстом розуміють мовне оточення даної одиниці, що виходить за рамки речення. Широкий контекст є власне текстом, тобто сукупністю мовних одиниць, що оточують певну одиницю за межами речення, де вона застосовується [7, с. 169]. Тоді як вузький контекст - найближче оточення слова; словосполучення, а також речення, членом яких є одиниця перекладу.

Безпосереднє оточення слова є неодмінною умовою реалізації його конкретного значення.

Слово, взяте поза контекстом, як словникова одиниця, наділено здатністю виражати кілька значень, висловлювати певне уявлення про об'єкт, на основі якого можливі різні трансформації даного значення в конкретному оточенні. Сприйняття ж даного слова або одиниці, йому еквівалентної, як репрезентанта певного об'єкта, певної ситуації або навіть певного образу (в переносному значенні) можливе тільки в реальному мовному оточенні. Л.С. Бархударов підкреслює те, що контекст (широкий та вузький) служить тим засобом, який ніби «знімає» у полісемічної одиниці всі її значення, крім одного [7, с. 169]. Тим самим контекст надає тій чи іншій одиниці мови однозначність і робить можливим вибір одного з декількох потенційно існуючих еквівалентів даної одиниці в мові перекладу, що є його найголовнішою функцією.

Поняття «вертикальний контекст» є більш глобальним. Будь-яка одиниця тексту, яка постає перед читачем у всій різноманітності своїх так званих горизонтальних контекстів, може мати ще і своєрідний вертикальний контекст. Розуміння вертикального контексту не може бути без фонового знання, тобто того соціокультурного фону, який характеризує мову, яку ми сприймаємо. Основними складовими вертикального контексту є реалії, алюзії, цитати і цитатна мова, ідіоми і фразеологізми.

Отже, контекст (вертикальний та горизонтальний) – необхідна умова комунікації. Правильне розуміння контексту вихідного повідомлення є головним чинником створення комунікативно рівноцінного перекладу, що є, у свою чергу, є основним завданням перекладу.

Окрім врахування контексту вихідного повідомлення, створення комунікативно рівноцінного тексту, а отже, й прагматично адекватного, включає в себе врахування й інших прагматичних факторів та зовнішніх щодо мови факторів, що впливають на вибір мовних одиниць у процесі

перекладу. Про необхідність урахування прагматичних факторів у перекладі йдеться в багатьох теоретичних роботах [2; 12; 27].

Як правило, поняття «прагматичні фактори перекладу» включає в себе як мовні, так і позамовні (екстралінгвістичні) фактори, які впливають на процес перекладу. До них відносять комунікативне та прагматичне призначення перекладу [27, с. 129], жанрово-стилістичні та національно-культурні особливості оригіналу та способи їх відтворення мовою перекладу [54, с. 49], соціально-психологічні характеристики учасників опосередкованої комунікації [59, с. 52], прагматичне завдання самого перекладача [54, с. 124]. А. Д. Швейцер писав, що сутність прагматичних факторів «полягає в тому, що вихідний та кінцевий тексти призначені різним одержувачам» [46, с. 15]. Лінгвіст відзначає, що соціально-культурні відмінності між адресатами вихідного та кінцевого повідомлень дозволяють говорити лише про відповідність, але не про повну тотожність повідомлень [46, с. 51] і вважає, що адекватність спирається на реальну практику перекладу, яка часто не допускає вичерпного передавання всього комунікативно-функціонального змісту тексту [46, с. 96].

Не можемо не відзначити роль та вплив перекладача на текст перекладу. Хоча сучасна норма перекладу передбачає мінімум утручання перекладача у вихідний текст, максимальне «знеособлення» перекладу, остаточно «прагматична нейтралізація» перекладацької позиції неможлива через причини, обумовлені специфічною «читацькою» суб'єктивністю перекладача, неминучістю перекладацьких рефлексій, тобто виникненням певних внутрішніх смислів та індивідуальних оцінок, опосередкованих особистісною картиною світу з притаманною їй системою цінностей. Перекладач, перш за все, є комунікантом і відносно тексту оригіналу він є адресатом. Під час перекладу, коли виникає потреба розмежування, що необхідно зберегти, а чим можна пожертвувати, добираючи для одних компонентів тексту відповідності, а для інших – трансформації, текст постає

процесом, а сам перекладач – автором тексту-процесу, адресантом [16, с. 98]. Перекладач у цьому випадку виступає як активний інтерпретатор змісту тексту вихідної мови, так як він створює новий текст мовою перекладу не просто шляхом граматико-семантичної заміни, а за допомогою прагматичної реконструкції тексту мовою оригіналу, в процесі якої істотне значення набувають не тільки зазначені вище прагматичні фактори, а й комунікативно-прагматичне розуміння перекладача [16, с. 99].

Кінцева мета перекладу – рівнозначний вплив текстів на своїх адресатів – стає можливою за умов урахування сукупності факторів комунікативно-мовленнєвої ситуації, культурологічних аспектів й, найголовніше, збереження комунікативно-прагматичної інтенції мовця оригіналу.

Виходячи з визначення, що адекватний переклад – це переклад, який викликає в іншомовного одержувача реакцію, яка збігається з комунікативною установкою, тобто з метою висловлювання відправника, перекладач повинен виконати прагматичну адаптацію тексту оригіналу, що є одним із способів творення прагматично адекватного перекладу речень і текстів [16, с. 98].

Прагматичної адаптації можуть потребувати й ті тексти та речення англо-американського медіадискурсу, в яких вживаються сексизми, оскільки вони не є загалом типовими для україномовного медіадискурсу, що зумовлено флективністю української мови, наявністю в ній великої кількості одиниць, що позначають жінку в різних іпостасях.

Прагматична адаптація подібних речень і текстів відбувається за допомогою різноманітних лексичних, лексико-семантичних та граматичних трансформацій. Лексичні перекладацькі трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів оригіналу з метою адекватного передавання їх семантичних, мовленнєвих, стилістичних і прагматичних характеристик при перекладі. Отже, таке передавання потребує урахування норм та

мовленнєвих традицій мови перекладу. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники тієї чи іншої одиниці мови оригіналу не існують у мові перекладу або не можуть бути використані у перекладі через невідповідність їх значення контексту [12, с. 39].

На сьогоднішній день у сучасному перекладознавстві існує досить велика кількість класифікацій перекладацьких трансформацій. Так, наприклад, В. Н. Комісаров, вважає, що перекладацькі трансформації треба поділяти на такі види:

- лексичні трансформації, що включають транскрибування та транслітерацію, калькування та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція);
- комплексні, тобто лексико-граматичні трансформації, що включають такі: антонімічний переклад, експлікацію (описовий переклад) і компенсацію [27, с. 122].

За В. І. Карабаном, перекладацькі трансформації поділяються на: лексичні (транскрипція, транслітерація, калькування); граматичні (синтаксичне уподібнення, розчленування, поєднання речень, граматична заміна форми слова, частини мови, члена речення тощо); лексико-граматичні (антонімічний переклад, експлікація, дескриптивна перифраза, компенсація); лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція, додавання слова, його вилучення, заміна однієї частини мови на іншу, перестановка слів) [22, с. 67–122].

Н. Ю. Аристов вважає, що до лексико-семантичних трансформацій варто віднести: антонімічний переклад, метонімічні заміни, метафоричні заміни, синонімічні заміни, прийом компенсації, логічний розвиток понять [5, с. 12–13]. Семантичними трансформаціями, на думку В. В. Алімов, є: конкретизація значення, генералізація значення, додавання, вилучення, перестановка, описовий переклад, калькування, модуляція [2, с. 33–34].

Зазначимо, що при перекладі сексизмів, а також речень і текстів із ними не завжди використовуються перекладацькі трансформації. Англомовні сексизми мають також свої еквівалентні одиниці в українській мові. Переклад за допомогою таких одиниць може не відображати сексистське ставлення до жінок.

Отже, при перекладі сексизмів в англо-американському медіадискурсі необхідно урахувати прагматичні фактори їх використання. Прагматика перекладу сексистських одиниць у вказаному дискурсі позначена прагматичною адаптацією речень і текстів із ними. Вона здійснюється за допомогою перекладацьких трансформацій. Англомовні сексизми відтворюються також україномовними еквівалентними одиницями в ньому.

3.3. Особливості та способи перекладу сексизмів

В англійській мові існує більше лексичних одиниць на позначення чоловічої статі, ніж одиниць, що слугують засобами номінації жіночої статі. На думку феміністок, це свідчить «не тільки про андроцентризм самої мови, але й про дискримінацію жінок за ознаками статі» [61, с. 47]. Андроцентричними та сексистськими вважаються феміністками будь-які мовні одиниці, які містять лексему *man*, наприклад:

*The article on why generation X doesn't have a **spokesman** proves that you are hopelessly without a clue* [84].

*Стаття про те, чому в покоління ікс немає **речника** доводить, що Ви – безнадійно безпорадні.*

Стать референта, що позначається за допомогою лексеми *spokesman* визначається нею. Переклад вказаної лексеми здійснюється шляхом добору українського відповідника *речник*, який також вказує на стать особи.

Проаналізуємо ще один приклад, де використовується вказана лексема:

*So did several police detectives doing ‘investigative’ work, says Boulder city **spokesman** Leslie Abholm [121].*

«Так робили декілька поліцейських детективів, проводячи розслідування», – говорить **речник** міста Боулдер Леслі Абхолм.

Переклад англomовно́ї лексеми *spokesman* здійснюється за допомогою українського відповідника *речник*, як і у попередньому прикладі.

Проаналізуємо інший приклад:

*But for the followers of New Age mysticism this pop psychologist and avatar of the **Human’s** Potential Movement is a legend [78].*

Але для послідовників містики Нової Ери, цей популярний психолог, засновник руху **Людського Потенціалу**, є легендою.

У наведеному прикладі лексема *human* перекладається за допомогою її словникового відповідника *людський*. Оскільки зазначена лексема вживається в даному контексті у складі власної назви **Human’s Potential Movement**, пояснень потребує сам переклад визначеної назви (руху **Людського Потенціалу**), здійснений шляхом застосування трансформації перестановки. Використання вказаної лексико-семантичної трансформації надає можливість адаптувати вказану назву відповідно до норм української мови.

З’ясуємо спосіб перекладу зазначеної одиниці в іншому мовленнєвому контексті:

*Leading experts from the Society of **Human Resources** Management believe that this policy should be adhered to [77].*

Провідні фахівці товариства управління людськими ресурсами вважають, що цієї політики слід дотримуватися.

У запропонованому прикладі лексема *human* входить до складу словосполучення *the Society of **Human Resources** Management*, для

перекладу якого було використано лексико-семантичну трансформацію перестановка слова (порів. *the Society of **Human Resources Management** – товариства управління людськими ресурсами*). Застосування цієї трансформації дозволило нам здійснити адаптацію вказаного словосполучення та спричинило використання трансформації опущення (порів. *Leading experts from the Society – Провідні фахівці товариства*).

Сексистським може бути і використання лексеми *woman*, за допомогою якої та інших слів у контексті жінка може бути позначена як така, що виконує другорядну, непрестижну роботу тощо, зокрема:

Cleaning woman. Part-time job [76].

Прибиральниця. Неповна зайнятість.

Лексична одиниця *cleaning woman* та її українській відповідник *прибиральниця*, вказують на стать особи та непрестижну роботу. Отже, переклад вказаної одиниці у цьому контексті здійснювався за допомогою її словникового відповідника.

У наступному фрагменті також спостерігаємо застосування лексеми із компонентом ‘-woman’:

A mailwoman is wanted [76].

Шукаємо листоношу.

Лексема *mailwoman*, яка не тільки містить лексему *woman*, але й вказує на непрестижну професію перекладається еквівалентної україномовної одиниці, що не вказує на стать референта *листоноша*.

Звертаємося до аналізу ще одного прикладу:

Big companies have diversity directors nowadays [77].

Великі компанії мають на сьогодні директорів з питань етнонаціонального та гендерного розмаїття штату.

Словосполучення *diversity directors* мість у своєму складі лексему із суфіксом, що слугує засобом позначення представника чоловічої статті *director*, яка вважається феміністками сексистською. Оскільки в Україні не

існує подібної посади, переклад словосполучення із вказаною лексемою здійснюється українською мовою шляхом опису.

Проаналізуємо ще один приклад:

*Improved methods and prompt payment will encourage more physicians and other **health-care providers** to participate in the program [81].*

*Покращені методи та миттєва оплата сприятимуть заохоченню більшої кількості лікарів та інших **працівників сфери охорони здоров'я** брати участь у програмі.*

Як у попередньому прикладі, словосполучення *health-care providers* містить лексему із суфіксом, що слугує засобом позначення представника чоловічої статті *provider*. Застосування подібних лексем вважається сексистським і свідчить про андроцентризм англійської мови. Переклад словосполучення із вказаною лексемою здійснюється із використанням трансформацій перестановка і додавання слів.

Отже, переклад англомовних сексизмів, що використовуються в англо-американському медіадискурсі здійснюється за допомогою україномовних відповідників, шляхом опису лексико-семантичних трансформацій додавання, перестановка слів. При перекладі сексизмів у аналізованому типі дискурсу використовуються також комплексні перекладацькі трансформації.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Для виконання трудових обов'язків у сфері філології та перекладу з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Сексизми англомовного медіадискурсу: прагматика та переклад», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

3.1. Аналіз потенційних небезпек

Обладнання, яке використовується можна умовно розділити на дві групи:

- обладнання, яке безпосередньо забезпечує робочий процес (наприклад, комп'ютерна та різноманітна периферійна техніка при роботах в офісі);
- обладнання, яке підтримує комфортні умови праці (наприклад, опалювальні прилади, кондиціонери, іонізатори повітря для забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в приміщеннях).

До основних небезпечних факторів трудового процесу відносяться:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електрообладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;
- підвищенні нервово-психічні навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі,

керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- захворювання кістково-м'язового апарату, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних (в тому числі і рентгенівських) випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- дискомфортний рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також при спілкуванні працівників, що призводить до роздратування та зниження працездатності;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітрообмін та опалювальних систем, які можуть викликати загальні захворювання;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;

- негативний вплив електростатичних полів та випромінювань при роботі з відео дисплейними терміналами. Електростатичне поле, яке створюють монітори з електронно-променевою трубкою негативно впливає на здоров'я користувачів комп'ютерів. Довготривале перебування користувача в електростатичному полі, що перевищує допустимі рівні може негативно вплинути на самопочуття, нервову і судинну системи. Воно може бути причиною бронхо-легеневих та шкіряних захворювань.

Накопичена статична електрика, зокрема, на екрані монітора притягує пил, бруд та інші частинки, присутні в повітрі. Причому електризується не тільки екран, а і повітря на робочому місці, а також одяг користувача.

3.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення

електрообладнання приміщення – 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожеже небезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, ший, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

3.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Заходи захисту від негативного впливу електростатичних полів та випромінювань, які створюються моніторами з електронно-променевою трубкою.

Найбільш ефективні заходи мінімізації негативного впливу роботи з відеодисплейними терміналами на функціональний стан людини зазначені у

НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин», зокрема:

- робочі місця з ВДТ слід так розташовувати відносно світових прорізів, щоб природне світло падало збоку, переважно зліва.

- при розміщенні робочих столів з ВДТ слід дотримувати такі відстані: між бічними поверхнями ВДТ – 1,2 м, відстань від тильної поверхні одного ВДТ до екрана іншого ВДТ – 2,5 м.

- екран ВДТ має розташовуватися на оптимальній відстані від очей користувача, що становить 600...700 мм, але не ближче ніж за 600 мм з урахуванням розміру літерно-цифрових знаків і символів.

Розташування екрана ВДТ має забезпечувати зручність зорового спостереження у вертикальній площині під кутом + 30 град. до нормальної лінії погляду працюючого.

Клавіатуру слід розташовувати на поверхні столу на відстані 100...300 мм від краю, звернутого до працюючого. У конструкції клавіатури має передбачатися опорний пристрій (виготовлений із матеріалу з високим коефіцієнтом тертя, що перешкоджає її зсуву), який дає змогу змінювати кут нахилу поверхні клавіатури у межах 5...15 град. Висота середнього рядка клавіш має не перевищувати 30 мм. Поверхня клавіатури має бути матовою з коефіцієнтом відбиття 0,4.

Також для зменшення накопичування пилу, бруду та інших частинок, присутніх в повітрі внаслідок електростатичних полів передбачені вологі прибирання робочої поверхні.

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів

повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровий і загальний втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 13,5 \times 5 \times 2,7$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L / h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{5}{(2,7 - 0,8) \cdot 1,4} = 2, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{5}{2} = 2,5, \text{ м.}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{13,5 \cdot 5}{(2,7 - 0,8) \cdot (13,5 + 5)} = 1,92.$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного растровим світильником типу ЛВО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 54 \%$.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_3 = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 13,5 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,54} = 57750, \text{ лм}.$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м;

$$N_{cv}^* = \frac{13,5 \cdot 5}{2,5^2} = 11, \text{ шт}.$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{\text{л}}^*$:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}}^* = 11 \cdot 4 = 44, \text{ шт};$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{57750}{44} = 1312,5, \text{ лм}.$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$:

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{1312,5}{1200} = 1,09.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{\text{св}} = 11 \cdot 1,09 = 12, \text{ шт}.$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{\text{св}} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: $N_{\text{св}}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_{\text{л}} = 12 \cdot 4 = 48, \text{ шт}.$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{1200 \cdot 48 \cdot 0,54}{13,5 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 299, \text{ лк}.$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 299 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 12 растрових світильників типу ЛВО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових

підвісках.

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

3.4. Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Комплекс протипожежних заходів для офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ розроблений згідно вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки

виконані відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежанебезпечної зони П-Па до якої належить приміщення.

З технічних та організаційних заходів запобігання пожеж в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачені наступні протипожежні заходи:

- згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту», в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6». Яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика;

- оскільки офісне приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 67,5 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-5 у кількості 2 штук. Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5. Відстань між вогнегасниками та місцями можливих загорянь не перевищує 10 м.

4.5. Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях

Заходи безпеки при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт.

Перед проведенням рятувальних та інших невідкладних робіт (далі

РІНР) командири формувань зобов'язані роз'яснити особовому складу (о.с.) характерні особливості майбутніх дій, ознайомити його з порядком проведення робіт і правилами безпеки та суворо стежити за їх дотриманням усіма підлеглими. Конкретні заходи безпеки на ділянці (об'єкті) робіт вказуються о. с. одночасно з постановкою завдань.

У ході рятувальних робіт пересування машин, евакуація уражених і населення організовуються по розвіданих шляхах. Небезпечні місця відгороджуються, біля них виставляються добре видимі попереджувальні знаки чи регулювальники. Забороняється проводити роботи поблизу будинків, що загрожують обвалом.

Для забезпечення безпеки проведення робіт на місцевості, зараженій радіоактивними речовинами (далі РР), необхідно дотримувати встановлений режим, що регламентує максимально припустимий час перебування на цій території, з урахуванням часу перебування в дорозі з районів розташування у вогнище ураження і назад.

Контроль за величиною отриманої о.с. дози здійснюється за допомогою індивідуальних дозиметрів. Зниження вражаючої дози може бути досягнуто проведенням комплексу заходів, основними з яких є:

- змінність роботи і суворе дотримання встановленої для кожної зміни тривалості перебування на зараженій місцевості;
- забезпечення необхідних захисних властивостей споруд для відпочинку в районах розташування;
- використання ізолюючого одягу і засобів індивідуального захисту (далі ЗІЗ);
- дотримання правил поведінки в зоні радіоактивного зараження (далі РЗ).

Тривалість роботи кожної зміни залежить від рівня РЗ місцевості і заданої припустимої дози опромінення.

Для укриття о.с. відпочиваючих змін у районах розташування і дій

використовуються будинки і споруди, які мають найбільші захисні властивості.

З метою зменшення імовірності ураження радіоактивними випромінюваннями у вогнищі ураження о. с. забороняється працювати без рукавиць, пити, курити і вживати їжу на відкритих ділянках зараженої території. При проведенні робіт у ЗІЗ шкіри ізолюючого типу слід враховувати такі припустимі терміни перебування людей у них:

- при температурі повітря від +24 до +20°C - 40-50 хв;
- при температурі повітря від +19 до +15°C - 2 год;
- при температурі нижче +15°C - 3 години і більше.

Використання екрануючих комбінезонів, змочених водою, збільшує час постійного перебування в захисному одязі в 2-3 рази.

При ліквідації аварій, що відбулися з викидом сильнодіючих отруйних речовин (далі СДОР), і при знезаражуванні отруйних і агресивних рідин, розлитих з пошкоджених ємкостей і сховищ, до місця аварії слід підходити тільки з навітряної сторони в ізолюючих протигазах і захисному одязі.

Будинки і споруди, що загрожують обвалом, обрушуються.

Роботи в задимлених і загазованих приміщеннях, у колодязях і колекторах підземних магістралей чи під водою обов'язково виконуються групами у складі 2-3 осіб, один із яких призначається старшим. Забороняється визначати наявність газу в підвалах, колекторах за допомогою відкритого вогню. Спуск людей у колодязі, колектори і підвали пошкоджених будинків, не перевірені на загазованість, здійснюється в ізолюючих протигазах з дотриманням заходів страховки.

Аварійно-відновлювальні роботи на електричних мережах здійснюються тільки після їх знеструмлення і вживання необхідних заходів відповідно до правил електробезпеки.

При гасінні нафтопродуктів і роботі в зонах пожеж (високих температур) о. с. повинний використовувати спеціальні засоби захисту і бути

попереджений про встановлені сигнали небезпеки і напрямки виходу; тривалість роботи має становити 10-20 хв. із перервами між входами в зону від однієї до двох годин.

При організації рятувальних робіт у зонах затоплення о. с. формування повинен бути підготовлений до робіт на воді, сповіщений про встановлені сигнали небезпеки і знати шляхи відходу у випадку інтенсивного підвищення рівня води.

У нічний час і при поганій видимості організується освітлення ділянок (об'єктів) робіт, у небезпечних місцях виставляються ліхтарі з червоним світлом.

Особовий склад формувань повинен уміти надавати першу медичну допомогу потерпілим при будь-яких надзвичайних ситуаціях і у будь-якій обстановці.

Таким чином, у розділі розглянуто аналіз потенційних небезпек, що можуть вплинути на здоров'я працівників сфери філології та перекладу під час виконання робочих обов'язків в адміністративному приміщенні. Заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, заходи з пожежної безпеки (в приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-5, також встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6», яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика.) та заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях, а саме заходи безпеки при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт.

ВИСНОВКИ

Сексизми як мовне явище все більше привертають увагу лінгвістів у зв'язку з виникненням та поширенням гендерних досліджень та гендерної лінгвістики, що вивчає способи та засоби відображення гендера в мові, комунікативну поведінку жінок і чоловіків та її відмінності у мовленні чоловіків та жінок, андроцентричний характер мов, нерівноправне представлення чоловіків і жінок у них, вияви дискримінації та їх форми.

Поняття «сексизм» корелює із поняттями «гендер» і «соціальна стать». Сексизм є виявом упередження чи дискримінації людей через їхню стать або гендер. Гендер являє собою цілісну соціокультурну та лінгвокогнітивну репрезентацію статі, сповнену неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим смислом жіночого та чоловічого, що здобувається у результаті набуття гендерного досвіду та реалізується через гендерні практики, дискурс, мовлення. Поняття стать використовується стосовно чоловіків та жінок, визначаючи насамперед їх біологічно вмотивовані характеристики, в той час, як поняття гендер є соціально та культурно зумовленим

Вияв гендерної дискримінації чи сексистського ставлення до жінки відбувається через зокрема через дискурс. Саме тому в гендерній лінгвістиці та критичному дискурс-аналізі, до фокуса яких входять соціо- та етнокультурні проблеми спілкування, пов'язані із використанням мови як засобу реалізації владних відносин, домінування одних над іншими, а також різних видів дискримінації (в тому числі, й за ознаками статі) з'явилося поняття «мовний сексизм» або просто «сексизм».

Мовні сексизмами є засоби вербалізації принизливого, зневажливого або стереотипного ставлення до жінок, виключення їх з мовної картини світу, андроцентричного та нерівноправного представлення представників різних

статей у дискурсі та мовленні. Сексизми актуалізуються різнорівневими мовними засобами.

Боротьба з сексизмами в англійській та окремих інших мовах світу здійснювалася в межах мовного і поведінкового руху за політичну коректність, спрямованого зокрема на боротьбу з дискримінацією та приниженням, нерівноправним представлення жінок у мові та за допомогою неї. Зменшенню сексизмів в англомовному спілкуванні сприяла також гендерна реформа, що проводилась в 70-ті рр. XX століття з метою подолання андроцентричності англійської мови та рівноправного представлення в ній та за допомогою неї представників обох статей.

Для досягнення мети наукового дослідження, що полягала в з'ясуванні прагматичних особливостей застосування та перекладу сексизмів англо-американського медійного дискурсу, ми використовували загальнонаукові методи аналізу фахової наукової літератури та опису його ключових понять, а також лінгвістичні методи прагматичного, контекстуального, семантичного аналізу та метод перекладацького аналізу.

Попри гендерну реформу та політичну коректність сексизми й дотепер є маркерами різних сфер англомовного спілкування. Одним із контекстів використання сексизмів виступає англо-американський медіадискурс, призначений передавати інформацію про суспільно-політичні та будь-які інші події країни, світу. Метою створення вказаного типу дискурсу є також здійснення впливу на масового адресата з метою формування певної думки, громадської позиції щодо суспільно значущих подій.

Причинами вживання сексизмів в англо-американському медіадискурсі є існування сексистських поглядів у американському суспільстві, послаблення впливу політичної коректності та гендерної реформи, андроцентричний характер англійської мови, різножанровий характер медіадискурсу та його стилізація під розмовне мовлення. Сексизми

актуалізуються у вказаному типі дискурсу не тільки вербально, але невербально або за допомогою вербальних і невербальних засобів одночасно.

Адекватний переклад англо-американського медіадискурсі необхідно урахувати прагматичні фактори їх використання. Переклад сексистських одиниць у вказаному дискурсі визначається необхідністю здійснити прагматичну адаптацію речень і текстів із ними, що здійснюється зокрема за допомогою перекладацьких трансформацій додавання, перестановки слів, комплексних трансформацій, що поєднують в собі дві та більше перекладацькі трансформації. Відтворюються сексизми у аналізованому дискурсі й україномовними відповідниками та шляхом опису.

До перспективи подальших досліджень відносимо вивчення сексизмів та їх прагматичного навантаження в інших типах англомовних дискурсів.

SUMMARY

The degree paper is devoted to research of pragmatic aspects of use and translation of sexism in the Anglo-American discourse of media.

The notion of sexism came into linguistics from social sciences in which it was understood as prejudice or discrimination based on a person's sex or gender. Sexism can affect anyone, but it primarily affects women and girls. It has been linked to stereotypes and gender roles, and may include the belief that one sex or gender is intrinsically superior to another.

Sexisms became part and parcel of studies in gender linguistics focused on researches of gender. The notion of gender is understood in it as a social and lingual category on the basis of which speech and speech behavior of women and men are differentiated. Gender linguistics is a multifaceted research sphere now in which different aspects of male and female speech, androcentric features of languages, gender stereotypes and sexism in their lingual embodiment are studied.

Sexist language units and elements are means of ignoring, stereotyping, humiliating and devaluing of women (or men rarely). English is proved to be androcentric and man-made language presenting a masculine point of view and marginalizing femininity. That is why elements of morphological level, units of lexical-semantic, grammatical level and syntactic level.

Androcentrism of the English language and its gender asymmetry was criticized by adherents of doctrine of political correctness and feminist critics struggling for equal representation of women and men in language. This criticism led to the gender reform of the English language, taken place in the 70-th of the XX century. These processes and changes helped to reduce gender asymmetry and eliminate sexism partially, but they did not lead to their total elimination.

Sexisms are still used in different types of English-language discourse, the media discourse of the USA in particular. This type of discourse is represented by

oral and written texts, created by journalists and other specialists of the media sphere. These texts are spread through mass media (American newspapers, magazines, TV and radio programs), the Internet. Media discourse is an institutional type of communication aimed at a mass addressee. Media texts are considered to be discrete units of media discourse. They are characterized by integrity, logical completeness, and heterogeneous character.

Pragmatic factors that predetermine the use of sexism in the abovementioned discourse are the following: weakening of the censorship in comparison with 70-90-th of the XX century, extent stereotypical perception of women, androcentrism of the English language and gender asymmetries preserved in it, negative attitude to the gender reform feminist critics and political correctness, leveling of functional, stylistic and genre features of written and oral forms of speech, the impact of the Internet communication on the content and form of media discourse, etc.

It is proved that the translator whose task is to produce a target language text that bears a close pragmatic resemblance to the source language text should be aware of the cognitive and cultural issues when translating because different cognitive environment and culture influence people's way of using and comprehending language. Since the recipient of target text and the reader of the source text are related to different social and cultural domains, the translator must make adaptations on the basis of the target reader's social and cultural contexts. This implies that the translator has to do the job of conceptual mapping on behalf of the target reader; he/she has to look for similar cultural equivalents in the target culture or to apply translating transformations.

Pragmatic aspects and difficulties of sexism's translating are predetermined by the pragmatic potential of media texts or their fragments in which such units are used. Translators need to clarify which unit is sexist, analyze the context and pragmatic intentions of its use in an original text, and choose the appropriate way

of its translating taking into consideration the pragmatic intentions of the author of the original text that should be also reproduced in translating.

Sexisms are not typical of the inflective Ukrainian language with feminine gender-specific words in particular. Many sexist words of the English language translated into Ukrainian are not perceived as such by the Ukrainian addressee. Sexisms used in the analyzed type of discourse are translated by their Ukrainian equivalents, descriptively and with the help of such translating transformations as adding, permutation. Sexist units of the abovementioned discourse are translated also with the help of complex translating transformations.

Study of of sexisms used in other types of English institutional discourses and pragmatic loading of these units is considered as a perspective of our further research.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. Вводный курс: учеб. пособие для студ. филол. спец. высших учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2004. 364 с.
2. Алимов В. В. Теория перевода: Перевод в сфере профессиональной коммуникации. М. : УРСС, 2004. 160 с.
3. Амосова Н. Н. Английская контекстология. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. 104 с.
4. Андреева Г. М. Психология социального познания. М. : Аспект Пресс, 2000. 288 с.
5. Аристов Н. Б. Основы перевода. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1959. 195 с.
6. Арутюнова Н. Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
7. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М. : Междунар. отношения, 1975. 240 с.
8. Бєлова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці // Іноземна філологія. 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.
9. Бем С. Линзы гендера. Трансформация взгляда на проблему неравенства полов. М. : РОССПЭН, 2004. 336 с.
10. Бойчук К. В. Мова газетних текстів як засіб впливу на читача // Наукові записки. Вип. 11. Острог, 2009. С. 135–139.
11. Борцова М. С. Гендер як неповторна репрезентація статі // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. 2012. Т. 17. Вип. 5. С. 6–12.
12. Брандес М. П., В. И. Провоторов. Предпереводческий анализ текста: учебное пособие. Курск : РОСИ, 1999. 112 с.
13. Васильева Л. В. Исследование модусных категорий в эволюции медиадискурса: на материале американской прессы XX века :

автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки» / Дальневосточный государственный гуманитарный университет, 2010. 24 с.

14. Воронова А. В. Гендер как предмет междисциплинарного исследования // Ярославский педагогический вестник. 2015. Т. 2. С. 196–201.

15. Горошко Е. И. Языковое сознание : гендерная парадигма. М. : Институт языкознания, 2003. 437 с.

16. Демецька В. В. Адаптація як поняття перекладознавства й культурології // Вісник СумДУ. Філологічні науки. 2007. № 1. Т. 2. С. 96–102.

17. Деникин А. А. О некоторых особенностях новых медиа // Художественная культура. 2014. № 4 (13). С. 14–19.

18. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов: опыт исследования современной английской медиаречи. М. : МАКС Пресс, 2000. 180 с.

19. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации // Вестник Московского университета. 2006. Сер. 9. «Филология». № 2. С. 20–33.

20. Желтухина М. Р. Политический и масс-медийный дискурсы : воздействие – восприятие – интерпретация // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М. : МАКС Пресс, 2003. Вып. 23. С. 38–51.

21. Завадська О. В. Пейоративний аспект політкоректності // Studia Linguistic. 2011. № 6. С. 350–356.

22. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

23. Карасик В. И. О категориях дискурса // Языковая личность : социолингвистические и эмотивные аспекты. Волгоград : Перемена, 1998. С. 185–197.

24. Кирилина А. В. Гендер : лингвистические аспекты. М. : Ин-т социологии РАН, 1999. 155 с.
25. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Теорія і практика перекладу. Німецька мова. Вінниця : Нова книга, 2006. 410 с.
26. Колтунов О. Ю. Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми : автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси». К., 2005. 22 с.
27. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М. : Высш. шк., 1990. 253 с.
28. Костикова И. В. Введение в гендерные исследования. М. : Аспект Пресс, 2005. 255 с.
29. Ладес К. В. Про пейоративну расову термінологізацію на прикладі афро-американців // Синтаксис, семантика і прагматика мовних одиниць : зб. наук. праць / [за заг. ред. О. М. Старикової]. К. : НМК ВО, 1992. С. 73–77.
30. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.
31. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків : Константа, 2004. 292 с.
32. Маслова Ю. П. Основы теорії гендеру : навчальний посібник. К. : «К.І.С.» 214 с.
33. Менжулін В. М. Гендер з плюралістичної точки зору // Філософсько-антропологічні студії. 2002. № 5. С. 59–68.
34. Моррис Ч.У. Основания теории знаков // Семиотика. Сборник переводов / [под ред. Ю. С. Степанова]. М. : Радуга, 1983. 336 с.
35. Москвин В. П. Эвфемизмы в лексической системе современного русского языка. М. : Русские языки, 2007. 264 с.
36. Олешков М. Ю. Дискурсивные категории в коммуникативном процессе (опыт лингвистического анализа) // Филологические науки. 2006. № 4. С. 105–114.

37. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии. М., СПб. : Глосса; Каро, 2004. 336 с.
38. Рогозина И. В. Медиакартина мира: когнитивно-семиотический аспект : монография. М. – Барнаул : Изд-во АлтГТУ, 2003. 289 с.
39. Рубанова И. В. Социология. М. : Ин-т социологии РАН, 2001. 188 с.
40. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : монографическое учеб. пособ. К. : ЦУП, «Фитосоциоцентр», 2002. 336 с.
41. Сизоненко А. О. Загальна характеристика та жанрова варіативність англomовного публіцистичного дискурсу // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 31. Том. 2. С. 235–240.
42. Сизоненко А. О., Куш Е. О. Поняття «дискурс» vs. «текст» у сучасній лінгвістиці // Тиждень науки : щоріч. наук.- практ. конф., 13–17 квітня 2020 р.: тези доп. / відпов. ред. : В. В. Наумик. Запоріжжя : ЗНТУ, 2020. С. 118–120.
43. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. М. : Прогресс, 1977. 488 с.
44. Чернявская В. Е. Лингвистика текста. Лингвистика дискурса. М. : «Флинта : Наука», 2012. 208 с.
45. Цурикова Л. В. Политическая корректность как социокультурный и прагмалингвистический феномен. Воронеж : Перемена, 2001. 212 с.
46. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. 215 с.
47. Шон Б. Гендерная психология. СПб. : Прайм-Еврознак, 2002. 284 с.
48. Щур С. М. До питання навчання медіації майбутніх філологів // Іноземні мови. 2010. № 1. С. 3–7.

49. Cameron D. *Feminism and Linguistic Theory*. N. Y. : St. Martins, 1992. 332 p.
50. Chodorow N. *The power of feelings : personal meaning in psychoanalysis, gender and culture*. L. : Yale University Press, 1999. 328 p.
51. Duff A. *Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1989. 160 p.
52. Dijk T. A. van. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. L. : Sage Publications, 1998. 374 p.
53. Fairclough N. *Media Discourse*. Throwbridge : Redwood Books, 1995. 216 p.
54. Jager G. *Translation und Translationslinguistik*. Halle (Saale) : VEB Max Niemeyer Verlag, 1975. 214 S.
55. Judith L. *The Social Construction of Gender*. L. : Sage Publication Group, 1990. 232 p.
56. Harris Z. *Discourse analysis // Language*. 1952. V. 28. № 1. P. 1–30.
57. Hatim B., Mason I. *Discourse and the Translator*. L. : Longman, 1990. 210 p.
58. Lakoff R. *Language and Woman's Place*. N. Y. : Harper & Row, 1975. 182 p.
59. Mey J. L. *Pragmatics : An Introduction*. Oxford : Blackwell. 2001. 500 p.
60. Nagle S. J. *What is Political Correctness Doing to the English Language*. L. : Ravette Publishing, 1998. 324 p.
61. Powells A. *Women Changing Language*. L. : Longman, 1998. 264 p.
62. Reisigl M., Wodak R. *Discourse and Discrimination. Rhetorics of Racism and Antisemitism*. L. & N.Y. : Routledge, 2001. 298 p.
63. Spender D. *Man Made Language*. [2-d ed.]. N. Y. : Harper Collins, 1990. 256 p.
64. Stoller R. J. *Sex and Gender. On the Development of Masculinity and Femininity*. New York : Science House, 1968. 383 p.

65. Sullivan Sh. The Psychology of Sexist and Racist Oppression. O. : Oxford University Press, 2015. 224 p.

66. Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Analysis. L. : Sage Publications, 2002. 200 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

67. Американа. Англо-русский страноведческий словарь / [под ред. Г. В. Чернова]. Смоленск : Полиграмма, 1996. 1420 с.

68. Народы и религии мира : энциклопедия / [гл. ред. В. А. Тишков]. М. : Большая Рос. энциклопедия, 1999. – 928 с.

69. Народы мира : историко-этнографический справочник / [гл. ред. Ю. В. Бромлей]. М. : Сов. энциклопедия, 1988. 624 с.

70. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

71. Томахин Г. Д. США. Лингвострановедческий словарь. М. : Русский язык, 2001. 576 с.

72. Языкознание. Большой энциклопедический словарь : [гл. ред. В. Н. Ярцева]. М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.

73. Longman Dictionary of Contemporary English / ed. by D. Summers. Harlow : Pearson Education Limited, 2008. 1949 p.

74. Oxford Dictionary of Modern English / [ed. by Ch. T. Onions]. O. : Oxford University Press Inc., 2006. 1312 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. Adams B. Features of the Post-Feminist Era // The Philadelphia Inquirer. 2019. December 3. URL : https://www.philly.com/article/features_of_the_post-feminist_Era. (дата звернення 12.08.2020).

76. Jobs Adds // The San Francisco Chronicle. 2016. August 3. P. 20.
77. Hammer K. The Burning Issues of Development // Newsweek. 2015. November 1. P. 12.
78. Katharina M. A New Case in Boulder // Newsweek. 2016. January 11. P. 17.
79. Keep Her Where She Belongs // Cosmopolitan. 2015. July. P. 18.
80. Maison R. First Manned Apollo Mission Lifts Off // Newsweek. 2015. November 1. P. 12.
81. Spender M. Let's Support our Health Care System // New York Post. 2020. August 6. P. 11.
82. Strocker P. The New Legend of America // Newsweek. 2018. July 12. P. 12.
83. You Mean a Woman Can Open It // Cosmopolitan. 2017. September. P. 11.
84. Wilson K. A New Problem with X Generation // Newsweek. 2015. April 28. P. 12.
85. Women! Don't Forget! // Cosmopolitan. 2016. January. P. 21.
86. Women! Don't Forget! // Cosmopolitan. 2016. February. P. 23.
87. Yuhm B. Americans Hope to Cope with Crisis // Newsweek. 2020. July 7. P. 8.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
Публікації

**Стаття «Загальна характеристика та жанрова варіативність
 англомовного публіцистичного дискурсу»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
 РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
 MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
 DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
 YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
 ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
 вчених Дрогобицького державного педагогічного
 університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
 Ivan Franko State Pedagogical University
 Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 31. ТОМ 2
 ISSUE 31. VOLUME 1

Видавничий дім
 «Гельветика»
 2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 12 від 28.08.2020 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомеря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 31. Том 2. – 320 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, психології.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), член-кореспондент (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєв В.М.** – доктор історичних наук, професор, (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермес І.І.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – кандидат педагогічних наук, доцент, (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гасеяк Ян** – доктор реабілітацій, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Грищенко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомеря І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванюшин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Клас О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Маньків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медведик Ю.С.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Мельничук І.І.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Немержанська О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Павлак Мірослав** – д. габ. з філології, професор, ректор Державної вищої професійної школи в Коніні (Польща); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петренко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Савицький Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія інформатизації); **Стецько Ю.О.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стригачук Марія** – доктор наук (дос. ССс., Ph.D.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чук Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Рецензенти:

Астаф'єв О.Г. – д.філол.н., проф. каф. теорії літ., компаратив. і літ. тв. ІФ КНУ ім. Т. Шевченка; **Надалка Г.М.** – д.пед.н., проф. каф. ф-но вик. та худ. культ. ІМ НПУ ім. М. Драгоманова; **Скотня Н.В.** – д.філос.н., проф., зав. каф. практ. психол., ректор ДДПУ ім. І. Франка.

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музезнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання

www.apfn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомеря І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@apfn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомеря І.М., 2020

Катерина МЕЛЬНИКОВА, Леся КОНОПЛЯНИК. Втілення ідей нової національної ідентичності в літературі Ірландії XXI століття.....	148
Олена МІЗІНКИНА. Літературний етнообраз Мамаєв в сучасному романі («Щоденник Мавки» Дари Корній).....	154
Андрій МОКЛИЦЯ. Лексико-граматична модель польськомовної інтернет-реклами.....	162
Марія НЕЧИТАЙЛО. Функціональний підхід у синтаксичних дослідженнях китайської мови: розвиток та перспективи.....	171
Ольга НОВОДВОРЧУК. Окремі особливості версифікації в українській дитячій літературі початку XXI ст.....	178
Ірина ОСОВСЬКА, Поліна ЧЕРНОІВАН. Особливості німецько-українського перекладу жіночої прози (на матеріалі перекладу роману Герти Мюллер «Гойдалка дихання» Наталі Сняданко).....	184
Ольга ПАВЛИК. Прагматичні аспекти в перекладі.....	191
Oksana PRYSIAZHNIUK, Kostiantyn PRYSIAZHNIUK. Cechy nowoczesnej sytuacji kulturowo-językowej w Szkoci.....	197
Олена ПРИСЯЖНЮК. Тизер у німецькій та українській мовах: особливості перекладу.....	205
Тетяна РИЧКА, Оксана ЧАСНОВА. Образ символу кохання в соматичній фразеології (на матеріалі української й англійської мов).....	210
Ірина РОЗДОЛЬСЬКА. Життєтворчість Українських Січових Стрільців у журналі «Маски» (1923).....	217
Алла РОМАНЧЕНКО. Фразеосфера елітарної мовної особистості Петра Сороки: етнокультурне та особистісне.....	223
Діана САБАДАШ, Лілія ПАВЛІВ. Юридичні терміни в серіалі «The Good Wife» (когнітивно-прагматичний аспект).....	229
Анастасія СИЗОНЕНКО, Еліна КУЩ. Загальна характеристика та жанрова варіативність англomовного публіцистичного дискурсу.....	235
Марина СИТКОВСЬКА. Жанрова архітектура роману І. Багряного «Тигролови».....	240
Наталія СЛІПАЧУК. Рецепція творчості Джозефа Конрада в західному літературознавстві.....	246
Наталія СТРАТУЛАТ. Питання лексичної норми в мовленнєво-професійній діяльності.....	251
Віталіна ТАРАСОВА. Новітні тенденції функціонування військової субстандартної лексики української мови: психолінгвістичний експеримент.....	257
Наталія ТЕЛЕГІНА, Оксана ПАСІЧНИК. Специфіка психологічної портретизації жіночих образів у романі Сідні Шелдона «The Other Side of Midnight»: контрастність зображення.....	265
Уляна ТИХА, Наталія КУРАВСЬКА. Алюзивно-цитатний вимір інтертекстуальності постмодерністського художнього тексту.....	271
Tetiana TKACHUK, Inha PASLAVSKA. Interactive techniques of learning in the high school in the context of globalisation.....	278
Лариса ТОПЧИЙ. Поняття «гендер» у контексті фразеології.....	283
Ірина ФЕСЕНКО. Особливості біографічного дискурсу в літературній творчості О. П. Чугуя (на матеріалі п'єси «Червона рута»).....	288
Тетяна ЧАЮК. Інтернаціональні одиниці англomовної юридичної термінології.....	294
Nataliya CHORNA. Linguocognitive analysis of the headings in postmodern Jorge Luis Borges's discourse.....	299
Світлана ШКВАРЧУК, Лілія ЗАБАРИЛО. «Ich bin in Sehnsucht eingehüllt»: концептуальний простір поетичної творчості Зельми Меєрбаум-Айзінгер.....	305
Ольга ШУМ. Особливості відтворення стилістично маркованої лексики в перекладі (на прикладі німецькомовного варіанта роману О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу»).....	311

Анастасія СИЗОНЕНКО,orcid.org/0000-0002-8341-3205магістр кафедри теорії та практики перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Запоріжжя, Україна) sizonenko.anastasia331@gmail.com**Еліна КУШ,**orcid.org/0000-0002-7220-3806кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та практики перекладу
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Запоріжжя, Україна) elina.e2016@gmail.com

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЖАНРОВА ВАРІАТИВНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Статтю присвячено аналізу англomовного публіцистичного дискурсу, що здійснюється шляхом надання його загальної характеристики та встановлення його жанрової варіативності. З цією метою в статті надається визначення понять «дискурс», «публіцистичний дискурс», «стиль», «жанр», з'ясовуються спільні функції публіцистичного дискурсу з публіцистичним стилем, визначаються сфери функціонування англomовного публіцистичного дискурсу, встановлюються його основні стилі та мовні особливості, а також аналізуються його жанри.

Публіцистичний дискурс є різновидом інституційного дискурсу, що актуалізується в певному суспільному комунікативному просторі з метою передавання певної суспільно значущої та повсякденної інформації та здійснення впливу на масового адресата. Основними функціями публіцистичного дискурсу, що визначають його корелятивний зв'язок із публіцистичним стилем, є функції інформування та здійснення впливу.

Сфери функціонування англomовного публіцистичного дискурсу є громадсько-політична, суспільно-культурна та медійна. Вибір і аранжування мовних засобів у ньому визначається не тільки його стилістичними характеристиками, але й функційним призначенням, що виявляється у використанні великої кількості інформаційно-сміх мовних засобів, мовних кліше, експресивних і оцінних одиниць, різноманітних стилістичних прийомів у ньому. Жанровими різновидами англomовного публіцистичного дискурсу є інформативний, аналітичний і художньо-публіцистичний. Інформативний жанр виявляється у офіційно-інформативних, інформаційно-ділових і неофіційно-інформативних типах текстів. Аналітичний жанр представлений інформаційно-аналітичними, газетно-науковими, узагальнено-директивними та зрозуміло-декларативними типами текстів. Змісти текстів художньо-публіцистичного жанру характеризуються поєднаннями об'єктивно-аналітичної, емоційно-експресивної та суб'єктивно-особистісної інформації. Саме тому засобами актуалізації художньо-публіцистичного жанру англomовного публіцистичного дискурсу є статті, нариси, репортажі, есе.

Ключові слова: англomовний публіцистичний дискурс, жанрова варіативність, загальна характеристика, публіцистичний стиль, сфера функціонування, функція.

Anastasiia SYZONENKO,orcid.org/0000-0002-8341-3205Master at the Department of Theory and Practice of Translation
Zaporizhzhia Polytechnic National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) sizonenko.anastasia331@gmail.com**Elina KUSHCH,**orcid.org/0000-0002-7220-3806Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice of Translation
Zaporizhzhia Polytechnic National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) elina.e2016@gmail.com

GENERAL CHARACTERISTICS AND GENRE VARIABILITY OF ENGLISH- LANGUAGE PUBLICISTIC DISCOURSE

The article is devoted to the analysis of the English-language publicistic discourse. This is done by providing general characteristics of this type of discourse and establishing its genre variability. With this purpose the notions

of "discourse", "publicistic discourse", "style", "genre" are defined in the article, common functions of publicistic discourse and publicistic style are revealed, spheres of functioning of the English-language publicistic discourse are clarified, its main stylistic and language features are determined, as well as its genres are also analyzed in it.

Publicistic discourse is considered to be a type of institutional discourse actualized in certain public communicative spheres with the aim of transmitting of socially significant and everyday information and influencing the addressee. Functions of informing and influencing determine correlative relationship of the publicistic discourse with the publicistic style.

Socio-political, socio-cultural and media are spheres of functioning of the English-language publicistic discourse. The choice and arrangement of its language means is predetermined by its stylistic characteristics and purpose of functioning. That is why a large number of informative language units, set phrases, clichés, expressive and evaluative language means, different stylistic means and devices are used in it. The English-language publicistic discourse is represented by informative, analytical, and literary-publicistic genres. The informative genre of the discourse is typical of its official-informative, informative-business, and unofficial-informative types of texts. The analytical genre is actualized by its informative-analytical, newspaper-scientific, generalized-directive and solemn-declarative types of texts. Texts of its literary-publicistic genre are characterized by a combination of objective-analytical, emotional-expressive and subjective-personal information given in them. That is why literary-publicistic genre of the English-language publicistic discourse is represented by texts of articles, essays, and reports.

Key words: English-language publicistic discourse, genre variability, general characteristic, publicistic style, sphere of functioning, function.

Орієнтація сучасної лінгвістичної парадигми знань на вивчення людського фактора в мові, розуміння пріоритетності аналізу механізмів її функціонування в реальному соціокультурному середовищі сприяє тому, що в центрі уваги мовознавців перебуває публіцистичний дискурс. Публіцистика відіграє важливу політичну та ідеологічну роль як засіб вираження плюралізму суспільної думки, що формується навколо найгостріших проблем людини та людських спільнот (Кривоносов, 2002: 14). Підвищення інтересу лінгвістів до англomовного публіцистичного дискурсу зумовлене його роллю в процесах комунікації та обміну інформацією, що відбуваються в сучасному світовому співтоваристві.

Саме цей факт визначає *актуальність* статті, а її *метою* в зв'язку з цим є надання загальної характеристики вказаному типу англomовного дискурсу та визначення його жанрової варіативності. **Завдання** статті полягають у визначенні понять «дискурс», «публіцистичний дискурс», «стиль», «жанр», з'ясуванні спільних функцій публіцистичного дискурсу з публіцистичним стилем, аналізі сфер функціонування англomовного публіцистичного дискурсу, встановленні його основних мовностильових особливостей, а також з'ясуванні його жанрової варіативності.

Для надання загальної характеристики англomовному публіцистичному дискурсу необхідно з'ясувати сутність самого поняття «дискурс». Незважаючи на всю історію його вивчення та численні дослідження, здійснені мовознавцями в сфері дискурсивного аналізу, не можна говорити про однозначність тлумачення цього поняття в лінгвістиці та інших сферах гуманітарного знання.

Зазначимо, що аналізований термін було введено в лінгвістику американським науковцем

3. Харрісом для опису тексту із залученням до нього так званої соціокультурної ситуації його породження та сприйняття (Harris, 1952). На початку XX століття дискурс (від франц. *discours* – промова, виступ, розмова) вже розуміється як складна єдність мовної практики та позамовних факторів (ситуація та мета спілкування, поведінка його учасників, їхні настанови, цілі, що визначають особливості породження та сприйняття їх взаємодії тощо) (Макаров, 2003: 18). У лінгвістичному енциклопедичному словнику дискурс визначається як «зв'язаний текст у сукупності із зовнішньолінгвістичними, прагматичними та іншими факторами; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах)» (Арутюнова, 1990: 136–137).

Із становленням дискурс-аналізу як спеціальної галузі лінгвістичних досліджень з'ясувалося, що значення дискурсу не обмежується писемним і усним мовленням, але включає, крім того, й інші семіотичні коди. Акцент в інтерпретації дискурсу ставиться на його інтерактивній природі. Дискурс насамперед – це мова, занурена в життя, у соціальний контекст (з цієї причини поняття дискурсу рідко вживається стосовно прадавніх текстів) (Чернявская, 2012: 12). Отже, поняття «дискурс» також корелює з поняттям «комунікації», виступаючи інколи синонімічним.

Публіцистичний дискурс є різновидом інституційного дискурсу, що виявляється, на думку голландського дискурсолога Т. ван Дейка, у «сталій системі статусно-рольових відносин, що склалися в комунікативному просторі життєдіяльності певного соціального інституту, в межах якого здійснюються владні функції символічного примусу в формі нормативного припису та легітимізації

певних способів світобачення, світовідчуття, векторів ціннісних орієнтацій і моделей поведінки» (Dijk, 1998: 36). Отже, на відміну від особистісно орієнтованого, інституційний тип дискурсу реалізується в суспільних інститутах і є зверненням насамперед до масового адресата. «Особливості інституційного дискурсу визначаються статусно-рольовими характеристиками його учасників, набором типових для такої сфери комунікації ситуацій, цілей і умов, цінностей, моделей мовленнєвої поведінки, тематичних репертуарів мовців» (Куш, 2017: 264).

Сферами використання англійського публіцистичного дискурсу є громадсько-політична, суспільно-культурна, медійна. Звідси випливає його основне призначення: слугувати засобом розв'язання суспільно-політичних питань, активно впливати на адресата, переконувати в справедливості певної ідеї, формувати в адресата правильне ставлення до суспільних чи повсякденних проблем, повідомляти інформацію, що має суспільне чи повсякденне значення, спонукати його до певної діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, знання, здоровий спосіб життя тощо.

Натепер у лінгвістиці немає єдиного тлумачення публіцистичного дискурсу. Під ним розуміють текст, «викликаний конкретною комунікативною ситуацією інституційного спілкування, пов'язаний із подіями навколишнього світу» (Каминський, 2007: 98); «складне комунікативне явище, викликане сукупністю процесів і результатів мисленнєво-мовленнєвої діяльності, актуалізованої в суспільному просторі з метою передавання певної інформації та здійснення впливу на масового адресата» (Клушина, 2008: 67). До основних рис визначеного типу дискурсу відносять при цьому його динамічність, інтерактивність, діалогічність (Немец, 2010: 95).

Зазначимо, що публіцистичний дискурс отримав свою назву від поняття публіцистичного стилю. Являючи собою «засіб його безпосередньої реалізації» (Немец, 2010: 95), публіцистичний дискурс вибрав у себе всі притаманні йому характерні риси. Публіцистичний стиль мови породжений такою її функцією, як функція впливу (Арнольд, 2002: 135).

Зазначимо, що під стилем ми, слідом за І. В. Арнольд, розуміємо «різновид літературної мови, в якому вона виступає в тій чи іншій соціально значущій сфері суспільно-мовленнєвої практики людей та особливості якої зумовлені особливостями спілкування в тій чи іншій сфері» (Арнольд, 2002: 24). Функція публіцистичного стилю, а отже, й публіцистичного дискурсу, що

відрізняє його від інших мовних стилів, визначається таким чином: «вплив на читача чи слухача з метою переконання його в правильності висунутих положень або виклику в нього бажаної реакції на сказане не стільки логічно обгрунтованою аргументацією, скільки силою, емоційною напруженістю вислову, демонстрацією тих рис явища, які найбільш ефективно можуть бути використані для досягнення поставленої мети» (Немец, 2010: 92).

До інших основних функцій публіцистичного дискурсу відносять інформативну, яка полягає в тому, що автори публіцистичних текстів інформують широке коло читачів, глядачів, слухачів про значущі для суспільства проблеми (Клушина, 2008: 68). Отже, інформативна функція публіцистичного стилю виявляється в його здібності інформувати широкий загал про проблеми, значущі для суспільства.

Вибір мовних засобів англійського публіцистичного дискурсу зумовлений соціально-оцінними характеристиками та можливостями ефективного, цілеспрямованого впливу на масову аудиторію. Це досягається шляхом поєднання логічності викладу інформації з її емоційним забарвленням, що і є визначальною рисою англійських текстів публіцистики. У зв'язку з цим англійський публіцистичний дискурс слугує засобом впливу на емотивну та когнітивну системи адресата: його думки, переконання, настанови, оцінки.

Аналіз фахової лінгвістичної літератури, присвяченої англійському публіцистичному дискурсу та його одиницям (Воробійова, 2011; Немец, 2010; Орлова, 2010; Сибирко, 2005; Чернышева, 2003), дав змогу визначити та узагальнити такі його мовні та стилістичні особливості, як:

- високий ступінь стандартизації мовних одиниць, великий відсоток інформативно-емних одиниць, а також сталих і клішованих виразів, журналістських штампів, стандартних термінів тощо;
- експресивність мови як спосіб залучення уваги адресата, вираження ставлення до переданої інформації тощо; наявність оцінних епітетів; прямих звертань до адресата;
- насиченість порівняннями, реаліями, аллюзіями і цитатами;
- широке використання інших стилістичних засобів і прийомів (гіпербол, літоти, образних порівнянь, метафор, евфемізмів тощо).

Жанровими різновидами англійського публіцистичного дискурсу вважають інформативний, аналітичний і художньо-публіцистичний, які реалізуються в різних піджанрах, виконуючи, відповідно,

різні функції (Сибирко, 2005: 24–78). Під жанром (від франц. *genre – рід*) розуміємо тип, форму, комунікативну організацію певного тексту чи висловлювання (Гольдин, Дубровская, 2002: 5), сукупність формальних і змістових якостей певного тексту чи висловлення, що визначають його тип та особливості мовної та комунікативної організації (Арнольд, 2002: 28).

Головною функцією інформативного жанру англomовного публіцистичного дискурсу вважають інформативну (Сибирко, 2005: 25), а до його піджанрів відносимо:

- офіційно-інформативний, що визначається завданнями передавання стислої, об'єктивної, логічної та офіційної інформації, яка характеризується відсутністю емоційності, суб'єктивності, образності та реалізується в замітках, повідомленнях, хроніках, звітах;
- інформативно-діловий, що відзначається об'єктивністю, наявністю спеціальної термінології та офіційно-ділової лексики та реалізується в комюніке, резюме документів, звітах, оглядах преси;
- неофіційно-інформативний, що характеризується експресивністю, емоційністю та базується на повсякденній інформації, до якої слід привертати увагу читачів, реалізуючись, наприклад, у замітках.

Ключовими функціями аналітичного жанру англomовного публіцистичного дискурсу є інформативна функція та функція пояснення, тлумачення. Основною властивістю текстів цього жанру дискурсу є аналітичність, а до його піджанрів належать:

- інформативно-аналітичний, що поєднує в собі риси офіційно-ділового стилю з рисами наукового стилю, який знаходить своє відображення в статтях, рецензіях тощо;
- газетно-науковий, якому властиве поєднання наукового та популяризаторського стилів за

провідної ролі наукового, що реалізується в хроніках, оглядах, інтерв'ю, репортажах;

– узагальнююче-директивний, пов'язаний з узагальненим відображенням дійсності в проблемно-аналітичному і перспективно-оцінному ракурсах, актуалізованому в передових статтях і деяких видах коментаря;

– урочисто-декларативний, що характеризується підвищеною емоційністю та експресивністю та реалізується в описах, вітаннях, закликах, гаслах.

Художньо-публіцистичний жанр англomовних публіцистичних текстів реалізується в нарисах, репортажах, есе та ін. Для них характерний синтез об'єктивно-аналітичного, емоційно-експресивного і суб'єктивно-особистісного змісту.

Висновки. Отже, англomовний публіцистичний дискурс призначений для передавання певної суспільно значущої та повсякденної інформації, текстова організація та вибір мовних засобів якого визначається нормами та правилами інституційного спілкування. Тексти визначеного типу дискурсу виступають засобами безпосередньої реалізації публіцистичного стилю, ключовими функціями якого є функція здійснення впливу та функція інформування. Актуалізації вказаних функцій сприяють логічний виклад інформації поряд із її емотивним забарвленням. Саме тому особливістю мови публіцистики є поєднання інформативності та експресії, що виявляється у застосуванні значної кількості інформативно-емних одиниць, сталих і клішованих виразів, експресивних та оцінних одиниць, стилістичних засобів і прийомів. Жанрами англomовного публіцистичного дискурсу є інформативний, аналітичний і художньо-публіцистичний типи текстів, які реалізуються в різних піджанрах.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальному аналізі кожного із зазначених жанрів англomовного публіцистичного дискурсу та їх порівняльному аналізі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. Москва : Издательство «Флинта», 2002. 384 с.
2. Арутюнова Н. Д. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1990. С. 136–137.
3. Воробйова М. В. Алюзія в англomовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Херсон, 2011. 20 с.
4. Гольдин В. Е., Дубровская О. Н. Жанровая организация речи в аспекте социальных взаимодействий. *Жанры речи*. 2002. Вып. 3. С. 5–17.
5. Каминский П. П. Принципы исследования публицистики на современном этапе. *Вестник Тамского государственного университета. Филология*. 2007. № 1. С. 97–105.
6. Клушина Н. И. Коммуникативная стилистика публицистического дискурса. *Мир русского слова*. 2008. № 4. С. 67–70.
7. Кривоносов А. Д. PR-текст в системе публичных коммуникаций. Санкт-Петербург : Петербургское востоковедение, 2002. 279 с.

8. Куш Е. О. Критична перспектива дослідження дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного ун-ту імені В. Винниченка. Серія: Філологічні науки*. Випуск 153, 2017. С. 261–265.
9. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва : Гнозис, 2003. 280 с.
10. Немец Г. Н. Публицистический дискурс как методологический конструкт. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия: Филология и искусствоведение*. 2010. № 3. С. 90–96.
11. Орлова О. Г. Дискурс-анализ американской публицистики. *Ученые записки Забайкальского государственного гуманитарно-педагогического университета имени Н. Г. Чернышевского. Серия «Филология, история, востоковедение»*. 2010. № 3 (32). С. 190–193.
12. Сибирко Н. Д. Жанровая специфика англоязычного публицистического дискурса. Волгоград : Перемена, 2005. 154 с.
13. Чернышева Т. В. Современный публицистический дискурс (коммуникативно-стилистический аспект) : учебное пособие. Барнаул : Изд-во Алтайского университета, 2003. 178 с.
14. Dijk T. A. van. *Ideology: a Multidisciplinary Approach*. London : Sage Publications, 1998. 374 p.
15. Harris Z. *Discourse analysis*. *Language*. 1952. V. 28. No. 1. Pp. 1–30.

REFERENCES

1. Arnold, I. V. (2002). *Stilistika sovremennogo angliyskogo yazyka* [Stylistics of the modern English language]. Moskva: Izdatelstvo "Flinta". 384 s. [in English].
2. Arutyunova, N. D. (1990). *Diskurs* [Discourse]. *Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar*. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya. S. 136–137 [in Russian].
3. Vorobyova, M. V. (2011). *Alyuziya v anglo-movnomu publitsystichnomu dyskursi: struktura, semantika, funktsionuvannya* [Allusion in English publicistic discourse: structure, semantics, functioning]: avtoreferat dissertatsiyi kandydata filologichnykh nauk. Kherson. 20 s. [in Ukrainian and English].
4. Goldin, V. E., Dubrovskaya, O. N. (2002). *Zhanrovaya organizatsiya rechi v aspekte sotsialnykh vzaimodeystviy* [Genre organization of speech in the aspect of social interactions]. *Zhanyrnyy rechi*. Vypusk 3. S. 5–17 [in Russian].
5. Kaminskiy, P. P. (2007). *Printsipy issledovaniya publitsistiki na sovremennom etape* [Principles of research of publicism at the modern stage]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya*. No. 1. S. 97–105 [in Russian].
6. Klushina, N. I. (2008). *Kommunikativnaya stilistika publitsisticheskogo diskursa* [Communicative stylistics of publicistic discourse]. *Mir russkogo slova*. 2008. No. 4. S. 67–70 [in Russian].
7. Krivososov, A. D. (2000). *PR-tekst v sisteme publichnykh kommunikatsiy* [PR-text in the system of public communication]. Sankt-Peterburg: Peterburgskoye vostokovedeniye. 279 s. [in Russian].
8. Kushch, E. O. (2017). *Krytychna perspektyva doslidzhennya diskursu v suchasniy lingvistytsi* [Critical perspective of discourse research in modern linguistics]. *Naukovі записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Серія: Філологічні науки*. Випуск 153. С. 261–265 [in Ukrainian and English].
9. Makarov, M. L. (2003). *Osnovy teorii diskursa* [Basis of the theory of discourse]. Moskva: Gnozis. 280 s. [in Russian].
10. Nemets, G. N. (2010). *Publitsisticheskii diskurs kak metodologicheskii konstrukt* [Publicistic discourse as methodological construct]. *Vestnik Adygeiskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Filologiya i iskustvovedenie*. No. 3. S. 90–96. [in Ukrainian and English].
11. Orlova, O. G. (2010). *Diskurs-analiz amerikanskoy publitsistiki* [Discourse-analysis of American Publicistic]. *Uchenye zapiski Zabaikalskogo universiteta imeni N. G. Chernyshevskogo. Seriya "Filologiya, istoriya, vostokovedenie"*. No. 3 (32). S. 190–193 [in Russian and English].
12. Sibirko, O. G. (2005). *Zhanrovaya spetsifika angloyazychnogo publitsisticheskogo diskursa* [Genre specificity of the English-language publicistic discourse]. Volgograd: Peremena. 154 s. [in Russian and English].
13. Chernyshova, T. V. (2003). *Sovremenniy publitsisticheskii diskurs (kommunikativno-stilisticheskii aspekt): uchebnoe posobie* [Modern publicistic discourse (communicative-stylistic aspect: textbook)]. Barnaul: Izdatelstvo Altayskogo universiteta. 178 s. [in Russian and English].
14. Dijk, T. A. van. (1998). *Ideology: a Multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications. 374 p. [in English].
15. Harris, Z. (1952). *Discourse analysis*. *Language*. V. 28. No. 1. Pp. 1–30 [in English].

ДОДАТОК Б

Тези доповіді «Поняття «дискурс» vs. «текст» у сучасній лінгвістиці»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020. Гуманітарний факультет

**Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів**

13–17 квітня 2020 року

**Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM**

м. Запоріжжя

УДК 1(06)+3(06)+8(06)+9(06)

T39

*Рекомендовано до видання Вченою радою Національного університету
«Запорізька політехніка» (протокол №4/20 від 02.03.2020 р.)*

Упорядник Бондаревич І.М.

Редакційна колегія:

Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Кузькін О.Ф., канд. техн. наук, доцент

Глушко В.І., канд. техн. наук, доцент

Климов О.В., канд. техн. наук, доцент

Антонов М.Л., канд. техн. наук, доцент

Савченко В.О., канд. техн. наук, доцент

Кабак В.С., канд. техн. наук, доцент

Касьян М.М., канд. техн. наук, доцент

Корольков В.В., канд. екон. наук, доцент

Дедков М.В., канд. іст. наук, доцент

Васильєва О.О., канд. фіз.-мат. наук, доцент

Пуцина І.В., канд. пед. наук, доцент

Філей Ю.В., канд. юр. наук, доцент

Гайворонська Т.О., канд. філос. наук, доцент

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

- T39 Тижень науки-2020. Гуманітарний факультет.** Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
ISBN 978-617-529-266-2

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться на Гуманітарному факультеті Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-266-2

© Національний університет
«Запорізька політехніка», 2020

<i>Костенко Г. М., Корольова А. О.</i> Спотворення авторського стилю при перекладі (на прикладі роману Е. Бронте «Буремний перевал»).....	104
<i>Гура Н. П., Халецька Ю. С.</i> Лінгвостилістичні особливості мови патентів.....	105
<i>Бондаренко О. М., Овчинникова К. В.</i> Граматичні трансформації при перекладі текстів з української мови на англійську.....	107
<i>Лазебна Н. В., Ладанова М. В.</i> Відображення поняття «приватність» у текстовпросторі англomовного роману (за романом «Сфера» Дейва Еггерса).....	108
<i>Лазебна Н. В., Андрієнко К. В.</i> Міждисциплінарність англomовних текстів із галузі штучного інтелекту.....	110
<i>Хавкіна О. М., Шакур В. С.</i> Структурні особливості Професіонізмів у сучасній англійській мові.....	112
<i>Куц Е. О., Осуховська Г. С.</i> Етнофобізми американського варіанта англійської мови на позначення корінного населення США.....	113
<i>Хавкіна О. М., Павленко М. В.</i> Способи відтворення англomовних фразеологізмів транспортної семантики українською мовою.....	114
<i>Хавкіна О. М., Полякова А. Р.</i> Особливості перекладу текстів реклами парфумів.....	116
<i>Куц Е. О., Сизоненко А. О.</i> Поняття «дискурс» vs. «текст» у сучасній лінгвістиці.....	118

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»

<i>Турчина Л. В., Сахно О. В.</i> ТанDEM визначних українських митців доби Розстріляного Відродження: Микола Хвильовий ТА Олександр Довженко.....	121
<i>Чумаченко О. А.</i> Постать В. І. Омельченка в історії АТ «Мотор Січ».....	123

Загалом можна виділити такі засоби перекладу рекламних текстів: 1) відсутність перекладу; 2) дослівний переклад; 3) адаптивний переклад.

Без перекладу найчастіше залишають слоган, але лише якщо речення є лексично і граматично нескладним та/або цільова аудиторія володіє англійською на достатньому рівні. Дослівний переклад застосовують до простих і лаконічних текстів, проте слід зауважити, що такий спосіб відтворення рекламних текстів іншою мовою часто не враховує відмінностей мови оригіналу і мови перекладу. Під час перекладу рекламних текстів парфумованої продукції найчастіше застосовується адаптивний переклад, спрямований на донесення до реципієнта думки автора з метою вплинути на потенційного покупця.

Виділяють наступні види лексико-семантичних трансформацій, застосовуваних при перекладі англомовних текстів рекламування парфумів: вибір словникового відповідника, транскодування, калькування, описовий переклад, контекстуальна заміна, антонімічний переклад, компресія та декомпресія, перестановка слів, генералізація та конкретизація значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Новікова, К. О. Лінгвостилістичні особливості англомовних рекламних текстів та фактори впливу на їх переклад [Текст] / К. О. Новікова // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – Дніпро, 2016. – С. 251-257.
2. Петрушко, Г. В. Особливості перекладу рекламних повідомлень та слоганів в англійській та українській мовах [Електронний ресурс] / Г. В. Петрушко // Вісник психології і педагогіки. – Режим доступу: <http://bit.do/fCQEr>.
3. Имшинская, И. Креатив в рекламе [Текст] / И. Имшинская. – М. : РИП-холдинг, 2004. – 173 с.

УДК 811.111'84:7

Куц Е. О.¹, Сизоненко А. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ«Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ«Запорізька політехніка»

ПОНЯТТЯ «ДИСКУРС» VS. «ТЕКСТ» У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Термін «дискурс» є дуже поширеним у сучасній лінгвістиці та інших дисциплінах гуманітарного циклу. Кількість робіт, присвячених вивченню дискурсу, його типів, вимірів, різноманітних дискурсних явищ та їх

характеристик настільки значна, що науковці говорять про «дискурсний бум» у лінгвістиці [4, с. 7; 5, с. 105]. Походячи з латинського *discursus* (букв. блукати), термін «дискурс» через французьку мову (фр. *discours* – мовлення) потрапляє в англійську, поширюючись і закріплюючись у ній. В англійській мові «discourse» отримує значення «бесіда, виступ, діалогічне мовлення» [6, с. 9].

Поняттєвий діапазон терміна «дискурс» на сьогоднішній день є досить широким. Дискурс співвідносять із типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, його риторикою (монологічний, діалогічний, наративний, риторичний, іронічний тощо), характеристиками мовлення окремої людини та груп людей (особистісний, неповторний, колективний, авторитарний).

Дискурс розглядають і як функціональний стиль, різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художній, діловий) [2, с. 12]. Під дискурсом також розуміють «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, що розглядається в аспекті події ... промова, «занурена в життя» [1]; «складне комунікативне явище, що включає не тільки акт творення певного повідомлення, але й відображає його залежність від багатьох екстралінгвальних факторів: знань про світ, поглядів, думок, цілей, статусних характеристик учасників комунікативної взаємодії тощо» [5, с. 106]. Наведені визначення вказують на те, що поняття дискурс включає в себе не тільки лінгвальний (мовний і мовленнєвий), але й екстралінгвальний (позамовний) аспекти, що у взаємодії визначають реальний зміст того чи іншого повідомлення, мовлення, тексту.

Дискурс протиставляється тексту, що виступає цілісною знаковою формою організації дискурсу. Множинність ракурсів розгляду тексту в гуманітарних науках, а також його поліфункціональна та багатопланова природа зумовлює неоднозначність його дефініції. Поняття «текст» (от лат. *textus* – тканина, сплетення, з'єднання) широко використовується не тільки в лінгвістиці, але й у літературознавстві, естетиці, семіотиці, культурології, філософії. Глумачні словники пропонують різні визначення цього поняття. Так, наприклад, текстом вважається «будь-яке записане мовлення (літературний твір, документ, його частина, уривок), а також внутрішньо організована послідовність уривків письмового твору, мовлення, що є записаним або таким, що звучить, відносно закінченим за своїм змістом і будовою» [2, с. 13]. Пропонується також наступне визначення тексту: «будь-яке мовлення, відбите у письмовому вигляді чи у пам'яті, написані чи сказані слова, які можна відтворити, повторити у тому ж самому вигляді» [3, с. 7].

Із становленням дискурс-аналізу як самостійної галузі лінгвістичних досліджень було з'ясовано, що значення дискурсу не обмежується писемним

і усним мовленням, але включає також одиниці інших семіотичних кодів. Дискурс – це мова, занурена в життя, в соціальний контекст [4, с. 9]. Акцент в дослідженні дискурсу ставиться на його інтерактивній сутності. Саме тому поняття дискурсу корелює з поняттям комунікації, виступаючи подекуди синонімічним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова, Н. Д. Дискурс [Текст] / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Белова, А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці [Текст] / А. Д. Белова // Вісник «Іноземна філологія». – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2002. – Вип. 32–33. – С. 11–14.
3. Гальперин, И. Р. Текст как объект лингвистического исследования [Текст] / И. Р. Гальперин. – М. : КомКнига, 2006. – 144 с.
4. Демецкая, В. В. Дискурс и текст в переводе [Текст] / В. В. Демецкая // Когниция, коммуникация, дискурс. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2010. – № 2. – С. 6–17.
5. Олешков, М. Ю. Дискурсивные категории в коммуникативном процессе (опыт лингвистического анализа) [Текст] / М. Ю. Олешков // Филологические науки. – 2006. – № 4. – С. 105–114.
6. Fairclough, N. Media Discourse [Text] / N. Fairclough. – L. : Arnold, 1995. – P. 2–14.